

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΣΤΟΝ 15^ο ΚΑΝΟΝΑ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΔΕΥΤΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Η ΔΙΑΚΟΠΗ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εισήγηση σέ Θεολογική Ημερίδα
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς (27-11-2014)
μέ κάποιες προσθῆκες

Ἀρχιμανδρίτου Βασιλείου Παπαδάκη

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΣΤΟΗ 15⁰ ΚΑΝΟΝΑ
ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΔΕΥΤΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Η ΔΙΑΚΟΠΗ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εισήγηση σέ Θεολογική Ἡμερίδα
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς (27-11-2014)
μέ κάποιες προσθῆκες

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΑΣ
ΡΕΘΥΜΝΟΝ 2015

ISBN: 978-618-80804-2-3

© Copyright: ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΑΣ
ΡΕΘΥΜΝΟΝ, Τ.Κ. 74100, Τ.Θ. 8643
ΤΗΛ. 28310-56328, 6979614464
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΟΣ: www.agiaanastasia.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΕΣ..... 11

1. Τά ζηλωτικά παλαιομερολογιτικά
ἢ ἀντιοικουμενιστικά σχίσματα 11
2. Ἡ ἄποψη ὅτι οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες
εἶναι πλέον αἰρετικές..... 12
3. Ὁ αἰρετικός χαρακτήρας
τοῦ Οἰκουμενισμοῦ τῆς Δύσεως..... 14
4. Οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες
δέν εἶναι αἰρετικές 17

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΝ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΠΙΣΤΕΩΣ 19

1. Ἡ παραποίηση ἀπό τούς ζηλωτές
τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως
καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας..... 19

2. Ὁ λα΄ ἀποστολικὸς κανὼν.....	20
3. Τὰ στουδιτικὰ σχίσματα	23
4. Ἡ Πρωτοδευτέρα (ΑΒ΄) Σύνοδος τοῦ ἁγίου Φωτίου (861).....	25
5. Οἱ ἱεροὶ κανόνες δέν ἐπιβάλλουν τὴν δια- κοπὴ τῆς κοινωνίας γιὰ λόγους πίστεως.....	27
6. Τελικὰ συμπεράσματα	30
7. Ἡ θεωρία ὅτι ἡ διακοπὴ τῆς κοινωνίας ἐπι- τρέπεται καὶ γιὰ μὴ δογματικούς λόγους.....	32
8. Τὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὰ σχίσματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.....	33
9. Ἡ καταδίκη τῶν σχισμάτων τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.....	35

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ἡ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΖΗΛΩΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ43

1. Ἡ ἄρνηση τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Πατέρων μέ καταδικασμένους αἵρετικούς	43
2. Οἱ ἀπαράδεκτες ἀπόψεις τῶν ζηλωτῶν γιὰ τοὺς ἐντὸς Ἐκκλησίας αἵρετικούς	46
3. Ἡ Οἰκονομία τῶν Πατέρων ἔναντι τῶν Μονοθελητῶν	48

4. Ἡ Οἰκονομία τῶν Πατέρων
ἐναντι τῶν Λατίνων51
5. Ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας μέ ὅσους
ἐνώνονται μέ καταδικασμένους αἵρετικούς
γίνεται χωρίς ἀπαραίτητη συνοδική κρίση..53
6. Ἡ στάση τῶν ἁγίων Πατέρων
τῆς δεύτερης χιλιετίας54
7. Οἱ Φιλενωτικοί καί οἱ Λατινόφρονες
μέχρι τήν ἔνωση τῆς Λυών (1274).....55
8. Ὁ ἅγιος Μᾶρκος
καί ἡ ἔνωση τῆς Φλωρεντίας.....59
9. Ἡ στάση τῶν Πατέρων στό δεύτερο μισό
τῆς δεύτερης χιλιετίας.....63

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Πειραιῶς κ.κ. Σεραφεῖμ
Σεβαστοὶ Πατέρες
Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί

Ἀρχικά νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσω τίς βαθύ-
τατες εὐχαριστίες καὶ τὴν μεγάλη εὐγνωμοσύνη μου
πρὸς τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Πειραιῶς κ.κ.
Σεραφεῖμ γιὰ τὴν ιδιαίτερα τιμητικὴ πρόσκλησή του
νὰ συμμετάσχω στὴν σημερινή θεολογικὴ ἡμερίδα καὶ
γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη του πρὸς τὴν ἐλαχιστότητά μου.

Παράλληλα θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω καὶ τίς βαθύ-
τατες εὐχαριστίες μου πρὸς τὸν Σεβασμιώτατο Μη-
τροπολίτη Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ.κ. Εὐγένιο,
ὁ ὁποῖος μοῦ παρέσχε τὴν ἄδεια νὰ μιλήσω στὴν θε-
ολογικὴ αὐτὴ ἡμερίδα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΔΕΙΝ ΕΙΝΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΕΣ

1. Τά ζηλωτικά παλαιομερολογιτικά ἢ ἀντιοικουμενιστικά σχίσματα

Ένα ἀπό τά μεγαλύτερα σύγχρονα προβλήματα τῆς ἀνά τόν κόσμο Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν τά ζηλωτικά παλαιομερολογιτικά ἢ ἀντιοικουμενιστικά σχίσματα.

Οἱ λόγοι πού τά τελευταῖα ἑκατό ἔτη ὁδηγοῦν τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ σέ ἀπόσχιση ἀπό Αὐτήν καί σέ δημιουργία πλήθους ἀλληλομαχομένων σχισματικῶν ὁμάδων εἶναι ἀφ' ἑνός ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου καί ἀφ' ἑτέρου ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση.

Τὰ πρῶτα σχίσματα πού δημιουργήθηκαν στὶς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί σέ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, εἶχαν ὡς

ἀφορμή τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου. Μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων οἱ ἀπεσχισμένοι παλαιοημερολογίτες, βλέποντας ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα ὑπεράσπιζαν τὴν ἀπόσχισή τους δὲν εἶναι πειστικά καὶ ἐπαρκῆ, φρόντισαν νὰ ἐμπλουτίσουν τὴν κατηγορητήριό τους κατὰ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Ἔτσι οἱ παλαιοημερολογίτες ἔχουν παύσει πλέον νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου ὡς βασικὴ ἐναντίον μας κατηγορία καὶ μιλοῦν πλέον γιὰ τὴν διακήρυξη τῆς αἰρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀπὸ τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Ἀκολουθώντας τὴν ἐπιχειρηματολογία καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῶν παλαιοημερολογιτῶν, διάφορες ἄλλες ἀντιοικουμενιστικές ὁμάδες ἀποσχίσθηκαν ἐπίσης ἀπὸ τίς Τοπικές Ἐκκλησίες τους, παρὰ τὸ ὅτι ἀκολουθοῦν τὸ ἴδιο ἡμερολόγιο μὲ αὐτές. Ἔτσι στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν νεοημερολογίτες ἀπεσχισμένοι ἀντιοικουμενιστές καὶ στὴν Ρωσία, γιὰ παράδειγμα, παλαιοημερολογίτες ἀπεσχισμένοι ἀντιοικουμενιστές.

2. Ἡ ἄποψη ὅτι οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες εἶναι πλέον αἰρετικές

Οἱ ἀνωτέρω ἀνά τὸν κόσμον σχισματικές ὁμάδες καὶ ψευδεκκλησίες τῶν παλαιοημερολογιτῶν καὶ τῶν ἀντιοικουμενιστῶν, παρὰ τὸ ὅτι εἶναι διαιρεμένες μεταξύ τους ἢ ἀκόμη καὶ ἀλληλομισούμενες, ἀγωνίζονται ὅμως μὲ μία κοινὴ σχεδὸν ἐπιχειρηματολογία

προκειμένου νά ὑπερασπίσουν τήν ἀπόσχισή τους ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Τήν ἐπιχειρηματολογία αὐτή ἔχω προσπαθήσει νά ἀναιρέσω στά τρία βιβλία πού τά τελευταῖα δεκαπέντε χρόνια ἔχω συγγράφει καί ἐκδόσει σχετικά μέ τήν στάση, τίς ἐκκλησιολογικές κακοδοξίες καί τό σχίσμα τοῦ ζηλωτικοῦ παλαιομερολογιτισμοῦ.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τοὺς ὁπαδούς τῆς ἀποτειχίσεως, τοὺς ὁποίους στό ἐξῆς θά ἀποκαλῶ ζηλωτές, ὅλες οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν εἶναι πλέον Ὁρθόδοξες, καθότι κηρύττουν τήν ἐκκλησιολογική καί συγκρητιστική αἵρεση ἢ μᾶλλον παναίρεση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, γεγονός πού ἀποδεικνύεται κατά κύριο λόγο ἀπό τά ἐξῆς:

α'. Ἀπό τίς διάφορες κακόδοξες δηλώσεις ἢ διακηρύξεις Ὁρθοδόξων κληρικῶν καί θεολόγων, στίς ὁποῖες διαφαίνεται ὅτι ἔχει ἀποδυναμωθεῖ ἡ αὐτοσυνειδησία τους ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί μόνο ἀποτελεῖ τήν Μία, Ἁγία, Καθολική Ἐκκλησία¹.

β'. Ἀπό τήν προώθηση μιᾶς συγκρητιστικοῦ τύπου ἐνώσεως μέ τοὺς Παπικούς, τοὺς Μονοφυσίτες καί τοὺς Προτεστάντες, χωρίς δηλαδή τήν ἀπαραίτητη μετάνοιά τους καί τήν ταυτότητα στά ζητήματα τῆς πίστεως².

1 Κυπριανοῦ ἀγιοκυπριανίτου, *Ὁρθοδοξία καί Οἰκουμενική Κίνησις*, σελ. 17.

2 Ἀγγέλου Αὐλῶνος, *Οἰκουμενισμός: Κίνησις γιά τήν ἔνωση ἢ συγκρητιστική αἵρεσις;*, σελ. 76.

γ'. Ἀπό τόν λειτουργικό συγχρωτισμό, τίς συμπροσευχές δηλαδή καί τήν μερική διακοινωνία μεταξύ Ὁρθοδόξων καί ἑτεροδόξων πού πραγματοποιοῦνται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως³.

Γιά τούς ζηλωτές τά πράγματα εἶναι πολύ ἀπλά: Ὁ Οἰκουμενισμός εἶναι αἵρεση· οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες συμμετέχοντας στόν Οἰκουμενισμό, καθίστανται αἰρετικές. Συνεπῶς μέ βάση τούς ἱερούς κανόνες καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλουμε νά ἀποτειχισθοῦμε ἄμεσα ἀπό αὐτές⁴. Ἄς δοῦμε ὅμως ἐάν οἱ ἀνωτέρω ἀπόψεις εἶναι ὀρθές.

3. Ὁ αἰρετικός χαρακτήρας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ τῆς Δύσεως

Ὁ Οἰκουμενισμός ἢ Οἰκουμενική Κίνηση εἶναι ἡ προσπάθεια τῶν ἀπεσχισμένων, Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν γιά ἐπανένωσή τους. Ἡ προσπάθεια αὕτη συνοδεύθηκε δυστυχῶς ἀπό τήν παράλληλη διαμόρφωση αἰρετικῶν διδασκαλιῶν καί πρακτικῶν, οἱ ὁποῖες ἀντέκειντο στήν Ὁρθόδοξη θεολογία καί ἐκκλησιολογία καί ἐξυπηρετοῦσαν τούς σκοπούς μιᾶς συγκρητιστικῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ Παπικοί διαμόρφωσαν μία οἰκουμενιστική θεολογία, ἡ ὁποία διαφέρει

3 Νικολάου Δημαρᾶ, *Περιοδικό Ἅγιοι Κολλυβάδες*, τεῦχος 28, σελ. 38.

4 Θεοδωρόπου μοναχοῦ, *Ὁρθοδοξία καί αἵρεσις*, σελ. 35.

σημαντικά από τήν ανάλογη προτεσταντική. Τόσο οί Παπικοί όσο και οί Διαμαρτυρόμενοι ανέπτυξαν αίρετικές ἐκκλησιολογικές θεωρίες, καθώς και συγκρητιστικές θεωρίες και πρακτικές, οί ὁποῖες ὁμως διαφέρουν μεταξύ τους, καθώς βασίζονται στόν διαφορετικό τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ὁ καθένας ἀπό αὐτούς ἀντιλαμβάνεται τό ἐκκλησιολογικό δόγμα καί τήν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Πράγματι, ὁ Οἰκουμενισμός στούς κόλπους τῶν Προτεσταντῶν βασίζεται σέ κακόδοξες ἐκκλησιολογικές θεωρίες, ὅπως τήν θεωρία τῶν κλάδων. Σύμφωνα μέ αὐτήν, ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική Ἐκκλησία ἔχει διαιρεθεῖ σέ πλῆθος Ἐκκλησιῶν, καμία ἐκ τῶν ὁποίων δέν κατέχει τό πλήρωμα τῆς Χριστιανικῆς Ἀληθείας⁵. Ἡ ἐπανένωση τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν θά ἐπιφέρει τήν ἐπανίδρυση τῆς ἀνύπαρκτης σήμερα Καθολικῆς Ἐκκλησίας⁶.

Ὁ δογματικός συγκρητισμός πού διακρίνει τούς Προτεστάντες στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως εἶχε ἐπίσης ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐπιτευχθοῦν ἀρκετές ἐνώσεις μεταξύ προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν⁷, χωρίς βέβαια δογματική συμφωνία.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὁ παπικός Οἰκουμενισμός, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἐκκλησιολογία, βασίζεται στήν κακό-

5 Π. Τρεμπέλα, *Δογματική*, τόμος β', σελ. 353.

6 Π. Μπρατσιώτου, *Τό κῦρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν*, σελ. 107.

7 Γ. Τσέτσπ, *Οἱ Διμερεῖς Θεολογικοὶ Διάλογοι...*, ἐν περιοδικῷ Ὁρθοδοξία, τεῦχος β', 1995, σελ. 254.

δοξη θεωρία τῶν δισταμένων ἢ ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Σύμφωνα μέ αὐτήν, πολλοί ἐτερόδοξοι εἶναι δυνατόν νά ἔχουν ἔγκυρη ἱεραρχία, ἀποστολική διαδοχή καί ἔγκυρα μυστήρια. Σύμφωνα μέ τό Διάταγμα περί Οἰκουμενισμοῦ τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου, οἱ πιστοί τῶν ἀπεσχισμένων αὐτῶν Ἐκκλησιῶν βρίσκονται σέ κάποια κοινωνία ἔστω καί ἀτελή μέ τήν παπική Ἐκκλησία⁸. Γιά τόν λόγο αὐτό κάποιου εἴδους ἐκκλησιαστική κοινωνία μαζί τους θεωρεῖται ἀξιόσυστατη⁹.

Ὁ παπικός Οἰκουμενισμός διακρίνεται καί γιά τόν δογματικό συγκρητισμό του. Βασιζόμενη στήν ἐνωτική μέθοδο τῆς Οὐνίας ἡ παπική αὐλή, ἐπιτρέπει στούς ἐτεροδόξους Χριστιανούς πού ἐνώνονται μαζί της νά ἐκτελοῦν ὅλα τά ἐκκλησιαστικά ἔθιμα καί τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας στήν ὁποία ἀνῆκαν. Ἀρκεῖται ἀπλά στήν μνημόνευση τοῦ πάπα καί στήν ἀποδοχή ὅτι εἶναι «ἀλάνθαστος»¹⁰. Σέ ἀρκετές μάλιστα περιπτώσεις τό Βατικανό ἀνέχεται, ὄχι μόνο τά ἔθιμα τῶν Οὐνιτῶν, ἀλλά ἀκόμη καί τίς αἱρέσεις τους¹¹.

8 Διάταγμα περί Οἰκουμενισμοῦ, σελ. 7.

9 Ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 18.

10 Ἰω. Καρμίρη, *Τά δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα...*, τόμος β΄, σελ. 896 [976].

11 Θ. Ζήση, *Ἡ Ὁρθοδοξία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν*, σελ. 9.

4. *Οι Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν εἶναι αἰρετικές*

Τό γεγονός βέβαια ὅτι ἡ προσπάθεια ἐπανενώσεως τῶν Χριστιανικῶν ὁμολογιῶν στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως εἶχε συγκρητιστικό καί αἰρετικό χαρακτήρα τόσο στους Προτεστάντες, ὅσο καί στους Παπικούς δέν φανερώνει ὅτι καί οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες πού συμμετεῖχαν στήν Οἰκουμενική Κίνηση κατέστησαν καί αὐτές αἰρετικές.

Οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, παρά τό ὅτι συμμετεῖχαν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, οὐδέποτε ἀποδέχθηκαν ἡ διεκήρυξαν ἐπίσημα καί συνοδικά τίς κακοδοξίες πού προαναφέραμε ἡ κάποιες ἀνάλογες οὔτε πραγματοποιήσαν κάποια συγκρητιστικοῦ τύπου ἔνωση μέ ἑτεροδόξους ὥστε νά δικαιολογεῖται ἡ διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μαζί τους.

Εἶναι βέβαια ἀδιαμφισβήτητο ὅτι ἀρκετοί Ὁρθόδοξοι κληρικοί καί θεολόγοι ἐπηρεάσθηκαν σημαντικά ἀπό τό οἰκουμενιστικό πνεῦμα, μέ ἀποτέλεσμα νά ὑποστηρίξουν κακόδοξες, ἐκκλησιολογικές θεωρίες, νά ὑπογράψουν ἀπαράδεκτες συγκρητιστικοῦ τύπου ἑνωτικές συμφωνίες μέ ἐκπροσώπους ἄλλων Χριστιανικῶν ὁμολογιῶν καί νά παραβιάσουν κατάφωρα τοὺς ἱερούς κανόνες περί ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί συμπροσευχῆς μέ τοὺς ἑτεροδόξους στά πλαίσια τῶν ὑπέρμετρα παρατεινομένων Θεολογικῶν Διαλόγων μαζί τους.

Παρά ταῦτα ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀπαράδεκτες ἀπόψεις καί ἐνέργειες τῶν ἐν

λόγῳ Ὁρθοδόξων δέν υἱοθετήθηκαν ποτέ ἐπίσημα ἀπό τίς ἡγεσίες καί τήν πλειονότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκτός ἀπό σπάνιες καί ὄχι σημαντικῆς σημασίας περιπτώσεις. Οἱ πράξεις αὐτές ἀπετέλεσαν μεμονωμένες πτώσεις ὄχι μεγάλου ἀριθμοῦ Ὁρθοδόξων κληρικῶν καί θεολόγων, οἱ ὅποιοι ἐκπροσωποῦσαν κατά κύριο λόγο τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς καί ὄχι τό ἐπίσημο φρόνημα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Οὐδέποτε δηλαδή κάποια Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διεκήρυξε ἐπίσημα ὅτι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική Ἐκκλησία εἶναι σήμερα ἀνύπαρκτη ἢ ὅτι δέν ἀποτελεῖται ἀποκλειστικά καί μόνο ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἢ ὅτι οἱ ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες ἀνήκουν στό σῶμα τῆς Μιᾶς Ἐκκλησίας, ἔχουν ἀποστολική διαδοχή, ἱερωσύνη, ἱερά μυστήρια καί ἀποτελοῦν ισότιμες μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁδοὺς σωτηρίας.

Κατά συνέπεια δέν θεωροῦμε ὅτι εὐσταθεῖ ἡ κατηγορία τῶν ζηλωτῶν ὅτι οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες εἶναι αἰρετικές, ἐπειδή ἔχουν ἀποδεχθεῖ τίς θεωρίες τοῦ αἰρετικοῦ Οἰκουμενισμοῦ τῆς Δύσεως καί συνεπῶς οἱ πιστοί ὀφείλουν νά διακόψουν ἄμεσα τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία μαζί τοὺς βασιζόμενοι στοὺς ἱερούς κανόνες καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΝ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1. Ἡ παραποίηση ἀπὸ τοὺς ζηλωτές τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας

Ἡ διαφωνία μας βέβαια μέ τοὺς ζηλωτές δέν περιορίζεται μόνο στό ὅτι μᾶς θεωροῦν αἰρετικούς. Διαφωνοῦμε ριζικά καί μέ τόν ἀνορθόδοξο τρόπο πού οἱ ζηλωτές χρησιμοποιοῦν προκειμένου νά τεκμηριώσουν τήν διακοπή τῆς κοινωνίας μαζί μας, καθὼς ἐπιδίδονται σέ μία ἄνευ προηγουμένου παραποίηση καί διαστρέβλωση τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας· συγκεκριμένα:

α΄. Προσπαθοῦν νά ἀποδείξουν ὅτι οἱ ἱεροί κανόνες καί ἡ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων ἐπιβάλλουν τήν ἄμεση διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας

ἀπό ὅσους κηρύττουν κάποια αἵρετική διδασκαλία (στήν περίπτωσή μας ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες), πρὶν δηλαδή καταδικασθοῦν ἀπό κάποια Τοπική ἢ Οἰκουμενική Σύνοδο.

β'. Προσπαθοῦν νά ἀποδείξουν ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας πού ἀγωνίσθηκαν κατὰ τῶν αἱρέσεων, ἀκολουθοῦσαν τό παράδειγμα τῶν ζηλωτῶν· διέκοπταν δηλαδή ἅμεσα τὴν κοινωνία μέ τοὺς ἐπισκόπους τους, μόλις αὐτοὶ διεκήρυτταν κάποια κακόδοξη διδασκαλία καὶ φυσικά πρὶν καταδικασθοῦν συνοδικά.

2. Ὁ λα΄ ἀποστολικὸς κανὼν

Ἄς ἀπαντήσουμε ἀρχικά στό πρῶτο ζήτημα, ἐάν δηλαδή οἱ ἱεροὶ κανόνες ἐπιβάλλουν τὴν ἀπόσχιση ἀπό ὅσους κηρύττουν κάποια αἵρεση.

Ἡ ἐξάπλωση αἱρετικῶν διδασκαλιῶν μέσα στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ὁδηγοῦσε συνήθως στήν σύγκληση μεγάλων Τοπικῶν ἢ Οἰκουμενικῶν Συνόδων¹², οἱ ὁποῖες ἐξέθεταν τὴν Ὁρθόδοξη διδασκαλία καὶ καλοῦσαν τοὺς αἱρετικούς σέ μετάνοια. Σέ περίπτωσιν ἐμμονῆς τῶν αἱρετικῶν στά φρονήματά τους οἱ

12 Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, βιβλίο δ΄, κεφ. ι΄, § γ΄, σελ. 456-457.

Πατέρες τούς καταδίκαζαν καί τούς απέκοπταν από τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας¹³.

Ἀνάλογη καταδίκη συνέβαινε καί σέ κληρικούς πού διαφωνοῦσαν μέ πεισμονή μέ τήν Ἐκκλησία γιά ζητήματα ὄχι δογματικά, ἀλλά κανονικῆς τάξεως· γιά κάποιες ἄλλες δηλαδή ἐκκλησιαστικές αἰτίες καί ζητήματα ἰάσιμα¹⁴.

Ἐπειτα ἀπό τήν καταδίκη καί τήν ἀποκοπή ἀπό τήν Ἐκκλησία τόσο τῶν αἵρετικῶν, ὅσο καί τῶν σχισματικῶν οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπαγόρευαν στούς πιστούς νά ἔχουν ὅποιαδήποτε ἐκκλησιαστική κοινωνία μαζί τους¹⁵.

Ποιά εἶναι ὅμως ἡ διδασκαλία τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῶν ἁγίων Πατέρων γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀνωτέρω κληρικῶν μέχρι νά καταδικασθοῦν ἀπό κάποια Σύνοδο;

Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι διά τοῦ λα΄ κανόνος τους καθόρισαν νά καθαιρεῖται ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος θά διακόψει τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία μέ τόν ἐπίσκοπό του ἐξ αἰτίας προσωπικῶν παραπτωμάτων ἢ κανονικῶν παραβάσεών του, πρὶν ὁ ἐπίσκοπος κριθεῖ συνοδικά¹⁶.

13 Μεγάλου Ἀθανασίου, *Πρός τοὺς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καί Λιβύης...*, κεφ. κβ΄, P.G.25, 589D.

14 Μεγάλου Βασιλείου, *Κανὼν α΄*, P.G.138, 576AB.

15 Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Πρός Ἀρειανούς καί εἰς ἐαυτόν*, κεφ. δ΄, P.G.36, 220A.

16 P.G.137, 96C.

Στό πνεῦμα τοῦ κανόνος αὐτοῦ κινήθηκαν καί ἄλλοι μεταγενέστεροι κανόνες Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦσαν τοὺς κληρικούς πού θά ἔκαναν κάποιο παρόμοιο σχίσμα ἀκόμη καί μέ ἀναθεματισμό¹⁷.

Παρά ταῦτα ὁ λα΄ ἀποστολικός κανὼν καθόριζε δύο ἐξαιρετικές περιπτώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες ἐπιτρέπεται ἡ ἀπόσχιση ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους. Συγκεκριμένα ὁ κληρικός δέν τιμωρεῖται, ὅταν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ σφάλλει ἐν «*εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ*», εἶναι δηλαδή, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα, αἰρετικός ἢ ἄδικος¹⁸ καί πράττει, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ζωναρά, κάτι «*παρά τὸ καθῆκον καὶ τὸ δίκαιον*»¹⁹.

Ὁμολογοῦμε ὅτι τόσο ἡ διατύπωση τοῦ σχετικοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος, ὅσο καί οἱ ἐρμηνεῖες τῶν ἀνωτέρω κανονολόγων δημιουργοῦν εὐλογες ἀπορίες. Ποιὰ εἶναι δηλαδή τὰ παραπτώματα τοῦ ἐπισκόπου –ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αἵρεση– ἔνεκα τῶν ὁποίων δικαιολογεῖται ἡ ἀπόσχιση τῶν κληρικῶν του;

Τό νά ἐπιτρέπεται ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας μέ τὸν ἐπίσκοπο γιά «*ἄδικες*» ἢ «*παρά τὸ καθῆκον καὶ τὸ δίκαιον*» πράξεις τοῦ εἶναι ὄχι μόνο κάτι τὸ ἀσαφές, ἀλλὰ καί ἀντιφατικό πρὸς αὐτό πού ὑποστηρίζει στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἰδίου κανόνος ὁ Βαλσαμών, ὅτι

17 Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, *Ἑρμηνεία στὸν ι΄ κανόνα τῆς Καρθαγένης*, P.G.138, 53BC.

18 P.G.137, 97C.

19 P.G.137, 100B.

δηλαδή δέν πρέπει νά ἀποσχίζεται κανείς ἀπό τόν ἐπίσκοπό του, «*κἂν χεῖριστος πάντων ἐστίν*»²⁰.

Ἐπιτρέπεται λοιπόν ἡ ἀπόσχιση ἀπό τόν ἐπίσκοπο ἐξ αἰτίας ὁποιασδήποτε ἁδικῆς ἢ παράνομης πράξεώς του; Ἐάν βέβαια γίνει ἀποδεκτή μία τέτοια ἐρμηνεία, τίθεται σέ κίνδυνο ὄχι μόνο ἡ ἐνότης, ἀλλά καί αὐτή ἡ ὕπαρξη τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς οἱ διασπάσεις στό σῶμα τῆς θά εἶναι τόσο πολλές, ὅσο καί οἱ ἀδικίες τῶν ἀνά τόν κόσμο ἐπισκόπων.

3. Τά στουδιτικά σχίσματα

Τὴν ἀσάφεια τοῦ λα΄ ἀποστολικοῦ κανόνος διέλυσε ἡ Πρωτοδευτέρα (ΑΒ΄) Σύνοδος τό 861, ἡ ὁποία καθόρισε μέ ἀκρίβεια ὅτι τό μοναδικό ἁδίκημα τοῦ ἐπισκόπου, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπεται ἡ ἀπόσχιση τῶν κληρικῶν του, εἶναι ἡ φανερή διακήρυξη κάποιας αἵρέσεως. Ὡς δοῦμε ὅμως τί εἶχε συμβεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν Σύνοδο αὐτή προκειμένου νά κατανοήσουμε, γιατί ἀπαγόρευσε μέ τόσο μεγάλη αὐστηρότητα τὰ σχίσματα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο συνέβησαν διάφορα σχίσματα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαίτερα σοβαρά ἦταν τὰ ὀλιγοετῆ σχίσματα τοῦ ἡγουμένου τοῦ Σακκουδίωνος καὶ γέροντος τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ὁσίου Πλάτωνος,

20 P.G.137, 97C.

ἀπό τόν ἅγιο Ταράσιο²¹, ἀλλά καί τῶν Στουδιτῶν μοναχῶν μέ ἡγέτη τόν ὅσιο Θεόδωρο ἀπό τόν ἅγιο Νικηφόρο Κωνσταντινουπόλεως²².

Αἰτία τοῦ πρώτου σχίσματος τό 795 ἦταν ὁ παράνομος γάμος τοῦ αὐτοκράτορος πού εἶχε διώξει τήν σύζυγό του²³. Ὁ ἅγιος Ταράσιος ἀνέχθηκε τήν τέλεση τοῦ γάμου αὐτοῦ ἀπό τόν ἡγούμενο Ἰωσήφ, φοβούμενος τίς ἀπειλές τοῦ βασιλέως γιά ἐπαναφορά τῆς Εἰκονομαχίας²⁴. Τό σχίσμα ἔληξε ἔπειτα ἀπό δύο ἔτη, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐκθρονίσθηκε καί ὁ ἅγιος Ταράσιος καθαίρεσε τόν Ἰωσήφ²⁵.

Ἡ ἔριδα ἀναζωπυρώθηκε τό 806, ὅταν ὁ νέος πατριάρχης, ἅγιος Νικηφόρος, πιεζόμενος ἀπό τόν νέο αὐτοκράτορα²⁶ ἀναγκάσθηκε νά ἀποκαταστήσει τόν Ἰωσήφ. Τό δεύτερο αὐτό σχίσμα ἔληξε μετὰ ἀπό πέντε ἔτη, ὅταν ὁ ἐπόμενος αὐτοκράτωρ διέταξε τήν ἀνανέωση τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ἰωσήφ.

21 Ὁσίου Θεοφάνους, *Χρονογραφία*, ἔτος 6288, P.G.108, 948A.

22 Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, *Ἐπιστολή λθ'*, βιβλίον α', P.G.99, 1049A.

23 Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, τόμος ε', σελ. 361.

24 *Περί Ταρασίου καί Νικηφόρου τῶν ἐν ἁγίοις πατριαρχῶν*, P.G.99,1852D.

25 Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, *Ἐπιστολή λ'*, βιβλίον α', P.G.99, 1008A.

26 Μιχαήλ μοναχοῦ, *Βίος καί πολιτεία τοῦ ὁσίου... Θεοδώρου τοῦ τῶν Στουδίου ἡγουμένου*, P.G.99,156D.

Σχίσμα από τούς Στουδίτες²⁷ συνέβη καί μετά τό 842, μέ κυριότερο ἴσως αἷτιο τήν μετριοπαθή στάση τοῦ ἁγίου Μεθοδίου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς εἰκονομάχους ἐπισκόπους, πού ἐπέστρεφαν στήν Ἐκκλησία.

Νέο σχίσμα τέλος προκλήθηκε τό 857, ὅταν ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ἀναγκάσθηκε νά παραιτηθεῖ ἀπό τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως²⁸ καί ἀνῆλθε σ' αὐτόν ὁ ἅγιος Φώτιος. Ὅπως καί παλαιότερα «ὁ πυρήνας τῆς ἐναντίον τοῦ ἱ. Φωτίου πολεμικῆς προερχόταν κυρίως μόνο ἀπό τοὺς Στουδίτες μοναχοὺς»²⁹.

4. Ἡ Πρωτοδευτέρα (ΑΒ΄) Σύνοδος τοῦ ἁγίου Φωτίου (861)

Τό νέο αὐτό σχίσμα ἀνάγκασε τόν ἅγιο Φώτιο νά συγκαλέσει τό 861 στήν Κωνσταντινούπολη τήν ΑΒ΄ Σύνοδο, ἡ ὁποία μεταξύ ἄλλων συνέταξε δεκαεπτὰ ἱερούς κανόνες.

Εἰδικότερα διά τριῶν κανόνων της γινόταν προσπάθεια νά δοθεῖ τέλος στά σχίσματα πού συνετάραξαν τήν Ἐκκλησία τά τελευταῖα ὀγδόντα ἔτη. Στήν ἀρχή μάλιστα τοῦ πρώτου κανόνος ἀπό τοὺς τρεῖς, δηλαδή τοῦ ιγ΄, ἀναφέρεται ὅτι, ἀφοῦ ὁ διά-

27 Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοί Πίνακες*, σελ. 185.

28 Φ. Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, § 110, 2, σελ. 50.

29 Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, σελ. 102.

βολος ἀπέτυχε νά διαλύσει τήν Ἐκκλησία μέ τίς αἱρέσεις, προσπαθεῖ πλέον νά τό ἐπιτύχει «*μέ τήν μανία τῶν σχισματικῶν*». Γιά τόν λόγο αὐτό ἡ Σύνοδος ἀπαγορεύει αὐστηρά ἀπό ἐδῶ καί στό ἐξῆς στούς κληρικούς ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως τήν διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τόν ἐκκλησιαστικῶς προϊστάμενό τους πρό συνοδικῆς διαγνώσεως καί καταδίκης του³⁰.

Γιά νά μή ἐννοηθεῖ ὅμως ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρω τριῶν κανόνων ἀφαιρεῖται τό βάσει τοῦ λα΄ ἀποστολικοῦ κανόνος δικαίωμα τῶν Ὁρθοδόξων νά διακόπτουν πρό συνοδικῆς κρίσεως τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία μέ τοὺς ἐπίσκοπους πού κηρύττουν δημόσια αἰρετικές διδασκαλίες καί καταδικάζονται παράλληλα παλαιότερες ἀποσχίσεις Ὁρθοδόξων ἀπό αἰρετικούς ποιμένες, πρὶν κριθοῦν ἀπὸ κάποια Σύνοδο, οἱ σοφοὶ Πατέρες ἔθεσαν στό τέλος τοῦ τρίτου κανόνος, δηλαδή τοῦ ιε΄, τήν ἐξῆς ἐπεξήγηση:

Οἱ ἀπαγορεύσεις μας ἰσχύουν γιά ὅσους ἀποσχίζονται ἀπὸ τόν ἐπίσκοπό τους πρό «*συνοδικῆς καί τελείας αὐτοῦ κατακρίσεως... προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων*», τά ὅποια, κατὰ τόν Βαλσαμῶνα, εἶναι ἡ «*πορνεία, ἡ ἱεροσυλία καί ἡ τῶν κανόνων ἀθέτησις*»³¹.

Ὅσοι ὅμως ἀποσχίζονται ἀπὸ τόν ἐπίσκοπό τους πρό συνοδικῆς κρίσεώς του, ἐπειδὴ κηρύττει φανερά κάποια αἵρεση «*παρά τῶν συνόδων ἢ τῶν Πατέρων*

30 P.G.137, 1061B-1064A.

31 P.G.137, 1069A.

κατεγνωσμένην»³², όχι μόνο δέν υπόκεινται στά ἐπιτίμια τῶν κανόνων μας, ἀλλά ἀντιθέτως εἶναι ἀξιέπαινοι.

Δυστυχῶς ἡ παραποίηση τῶν ζηλωτῶν στήν Ἱερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, προκειμένου νά δικαιολογήσουν τίς ἐπί ἐνενήντα ἔτη ἀποσχίσεις τους, δέν ἔχει ὅρια.

Τόν 15^ο κανόνα τῆς ΑΒ΄ Συνόδου, ὁ ὁποῖος μαζί μέ τούς δύο προηγουμένους αὐστηροῦς κανόνες θεσμοθετήθηκε γιά νά ἀποτραποῦν οἱ δῆθεν εὐλογες ἀποσχίσεις, αὐτοί τόν θεωροῦν ὡς ὑποχρεωτικό κανόνα γιά ἀπόσχιση, ἔστω δικαιολογημένη.

Τόν στόχο τῆς Συνόδου τοῦ ἁγίου Φωτίου, δηλαδή τήν παύση τῶν σχισμάτων, αὐτοί τόν μετατρέπουν σέ προτροπή καί ὑποχρέωση γιά δημιουργία νέων σχισμάτων, ἔστω δικαιολογημένων³³.

5. *Οἱ ἱεροί κανόνες δέν ἐπιβάλλουν τήν διακοπή τῆς κοινωνίας γιά λόγους πίστεως*

Ἐάν ὁμως ἡ ΑΒ΄ Σύνοδος ἢ κάποια ἄλλη Σύνοδος εἶχε σάν στόχο νά ἐπιβάλλει τήν πρό συνοδικῆς κρίσεως ἄμεση διακοπή τῆς κοινωνίας μέ τούς αἵρετικούς ποιμένες, θά ἔλεγε σέ κάποιο εἰδικό κανόνα:

32 P.G.137, 1068AC.

33 *Περί ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί μνημοσύνου καί τοῦ σχετικοῦ αὐτοῖς 15^ο ἱεροῦ κανόνος τῆς Α΄ καί Β΄ ἁγίας Συνόδου*, σελ. 16, 21.

“Ὅποιος δέν ἀποσχίζεται ἀμέσως ἀπό τόν αἵρετικό ποιμένα του πρό συνοδικῆς κρίσεώς του, θά τιμωρεῖται”. Κάτι τέτοιο ὅμως δέν ἔγινε ποτέ ἀπό κάποια Σύνοδο γιά τούς ἐξῆς λόγους:

α΄. Σέ ἀρκετές περιπτώσεις δέν ἦταν δυνατόν οὔτε οἱ ἀπλοῖ πιστοί, ἀλλά ἀκόμη οὔτε καί οἱ κληρικοί νά ἀντιληφθοῦν ἢ νά διακρίνουν εὐκόλα τό κακόδοξο νόημα κάποιας ιδιόμορφης διδασκαλίας τοῦ ἐπισκόπου τους. Ἀντιθέτως, ἡ κρίση καί οἱ ἀποφάσεις μιᾶς Ὁρθόδοξης Συνόδου θά ἦταν γι’ αὐτούς ἕνας ἀσφαλῆς ὁδηγός.

Τό πόσο δύσκολο ἦταν νά κατανοηθεῖ ἀπό τούς ἀπλούς πιστούς ἢ καί τούς κληρικούς τό ἐάν μία διδασκαλία ἦταν ὄντως κακόδοξη καί τό ἐάν ὁ φορέας της ἦταν ὄντως αἵρετικός, μπορούμε νά τό ἀντιληφθοῦμε, ἐάν ἀναλογισθοῦμε τά ἐξῆς: Τίς μακροχρόνιες συζητήσεις καί τίς διαφωνίες μεταξύ τῶν Πατέρων γιά τήν δογματική ὁρολογία καί τήν διατύπωση τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν· τήν καθυστέρηση κάποιων Ὁρθοδόξων νά ἀποδεχθοῦν τίς ἀποφάσεις Τοπικῶν ἢ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί κυρίως τίς πρόσκαιρες ἀποδοχές ἀπό ἁγίους Πατέρες αἵρετικῶν ὁμολογιῶν.

Ἐάν λοιπόν ἡ κατανόηση καί ἡ διατύπωση τῆς Ὁρθόδοξης δογματικῆς διδασκαλίας προκειμένου νά ἀντικρουσθοῦν οἱ αἵρετικές καινοφωνίες ἦταν ἕνα τόσο λεπτό καί δύσκολο ζήτημα ἀκόμη καί γιά τούς ἐπισκόπους, πῶς ἦταν δυνατόν νά ὑπάρχει ἡ ἀπαίτηση ἀπό τούς ἀπλούς πιστούς νά διακρίνουν ἀμέσως τό κακόδοξο νόημα κάποιας διδασκαλίας τοῦ ποιμένου τους καί νά ἀποσχισθοῦν ἀπό αὐτόν;

Θά ἦταν μάλιστα πολύ ἄδικο νά τιμωρηθοῦν γιά τό ὅτι δέν κατόρθωσαν νά διακρίνουν ἄμεσα τήν αἵρεση τοῦ ποιμένος τους καί δέν ἀποσχίσθηκαν ἀπό αὐτόν.

Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο κανεῖς ἱερός κανὼν ἢ ἅγιος Πατήρ δέν ἐπέβαλλε τήν διακοπή τῆς κοινωνίας, μέ ὅσους κήρυτταν κάποια αἵρεση πρό τῆς συνοδικῆς κρίσεώς τους. Κανεῖς ἐπίσης κληρικός δέν τιμωρήθηκε, ἐπειδή δέν ἀποσχίσθηκε ἀπό τόν αἵρετικό ἐπίσκοπό του, πρὶν ὁ ἐπίσκοπος κριθεῖ συνοδικά. Ἀντιθέτως, οἱ κληρικοὶ τιμωροῦντο αὐστηρά, ἐάν συνέχιζαν νά κοινωνοῦν μέ τοὺς αἵρετικούς ἔπειτα ἀπὸ τήν συνοδική καταδίκη τους καί τήν γνωστοποίηση τῆς κακοδοξίας τους.

β'. Ἡ θεσμοθέτηση ἑνὸς τέτοιου κανόνος ἀπὸ κάποια Σύνοδο θά ἀποτελοῦσε ἐπίσης καταδίκη τῶν ἁγίων Πατέρων καί τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων πού παλαιότερα δέν εἶχαν διακόψει ἀμέσως τήν κοινωνία μέ τοὺς ἐπισκόπους πού κήρυτταν κάποια αἵρεση, ἀλλὰ εἶχαν ἐφαρμόσει τήν ἐκκλησιαστική Οἰκονομία ἕως τήν συνοδική καταδίκη τους. Κατά τήν περίοδο ἐκείνη οἱ Πατέρες εἶχαν προσπαθήσει νά ὁδηγήσουν μέ διαφόρους τρόπους τοὺς αἵρετικούς σέ μετάνοια. Ἡ θεσμοθέτηση μάλιστα ἑνὸς τέτοιου κανόνος θά ἀφαιροῦσε ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους τό δικαίωμα ἀνάλογης ἀντιμετωπίσεως τῶν αἵρετικῶν στό μέλλον, δηλαδή τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας.

6. Τελικά συμπεράσματα

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ ΑΒ΄ Σύνοδος, ἐκφράζοντας τὴν ἕως τότε διδασκαλία καὶ πράξη τῶν ἁγίων Πατέρων, οὔτε ἀπαγόρευε οὔτε ἐπέβαλλε τὴν διακοπή τῆς κοινωνίας μέ κάποιο ἐπίσκοπο πού κήρυττε αἵρετικές διδασκαλίες· ἀπλά τὴν ἐπέτρεπε καὶ τὴν ἐπαινοῦσε.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ἡ Σύνοδος ἐξέφραζε τὴν πεποιθήσῃ της ὅτι ἡ μόνη ἀρμόδια γιὰ νὰ ἐπιβάλλει σέ ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους τὴν διακοπή τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ Τοπικὴ ἢ ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ἀντιθέτως, ἕως τὴν σύγκληση καὶ τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου κάθε κληρικός ἔχει τό δικαίωμα νὰ ἐφαρμόσει εἴτε τὴν ἐκκλησιαστικὴ Οἰκονομία καὶ νὰ μὴ ἀποσχισθεῖ ἀπὸ τόν ἐπίσκοπό του, εἴτε τὴν Ἀκρίβεια, διακόπτοντας δηλαδή τὴν κοινωνία μαζί του.

Ἡ πρόσκαιρη αὐτὴ διακοπή τῆς κοινωνίας ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν καταγγελία τοῦ αἵρετικοῦ ποιμένου γιὰ παραπομπή του σέ συνοδικό δικαστήριο, τό ὁποῖο θὰ ἀποφασίσει τελεσίδικα εἴτε τὴν παύση εἴτε τὴν ὀριστικοποίηση τῆς διακοπῆς τῆς κοινωνίας μαζί του.

Κάτι τέτοιο ἔγινε γιὰ παράδειγμα στὴν περίπτωση τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος, παρά τό ὅτι ἐπαινοῦσε ὅσους διέκοψαν ἄμεσα τὴν κοινωνία μέ τόν αἵρετικό πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριο³⁴, αὐτός δέν ἔκανε τό ἴδιο³⁵. Ἀντιθέτως, ὁ ἱερός

34 Ἐπιστολὴ ιη΄, P.G.77, 125BC.

35 Ἐπιστολὴ ια΄, P.G.77, 81A, 84CD.

Κύριλλος προέτρεπε τόν Νεστόριο διά παραινετικῶν ἐπιστολῶν, στίς ὁποῖες τόν ἀποκαλοῦσε «συλλειτουργό»³⁶, νά ἐγκαταλείπει τίς αἰρετικές δοξασίες του³⁷.

Θά θέλαμε τέλος νά τονίσουμε ὅτι ἡ ΑΒ΄ Σύνοδος ἐπέτρεπε μέν τήν πρό συνοδικῆς κρίσεως διακοπή τῆς κοινωνίας, ὁ στόχος της ὅμως δέν ἦταν νά θεσμοθετήσῃ ἕνα κανόνα πού θά ὑπενθύμιζε στούς Ὁρθοδόξους ὅτι ἔχουν αὐτό τό δικαίωμα καί τήν δυνατότητα. Ἡ Σύνοδος, ὅπως προαναφέραμε, εἶχε ἕνα τελείως διαφορετικό στόχο, δηλαδή νά θεσμοθετήσῃ κανόνες πού θά ἀπαγορεύουν τά ἀδικαιολόγητα σχίσματα.

Κατά συνέπεια τό τελευταῖο μέρος τοῦ ιε΄ κανόνος, στό ὁποῖο ἀναφερόταν τό δικαίωμα τῆς ἀποσχίσεως τῶν Ὁρθοδόξων γιά λόγους πίστεως, ἦταν μία ἀπλή ἐπεξήγηση καί δέν συνιστοῦσε οὔτε ὑποχρεωτικό κανόνα, ἀλλά οὔτε καί προαιρετικό· ἄλλωστε δέν θεωροῦμε ὅτι ὑπάρχουν προαιρετικοί κανόνες.

Ἡ ἐπεξήγηση αὐτή, ἐπαναλαμβάνουμε, ἦταν ἀναγκαία καί εἶχε ὡς στόχο νά μή θεωρηθεῖ ὅτι ἡ Σύνοδος διαφωνεῖ μέ τό δικαίωμα τῶν Ὁρθοδόξων νά διακόπτουν τήν κοινωνία μέ τόν ποιμένα τους πρό συνοδικῆς κρίσεως γιά λόγους πίστεως.

36 Ἐπιστολή ιζ΄, P.G.77, 105C.

37 Ἔνθ' ἄνωτ. P.G.77, 108B.

7. *Ἡ θεωρία ὅτι ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας ἐπιτρέπεται καί γιά μὴ δογματικούς λόγους*

Οἱ ζηλωτές βέβαια ἔχουν παράλληλα ὑποστηρίξει καί τὴν κακόδοξη θεωρία ὅτι ἡ διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐπιτρέπεται ἀκόμη καί γιά μὴ δογματικούς λόγους. Εὐλογες αἰτίες γιά σχίσματα θεωροῦνται ἀκόμη καί οἱ οἰκονομικὲς ἀδικίες τῶν ἐπισκόπων³⁸, ἡ μετριοπαθὴς στάση τους στό θέμα τῶν διαζυγίων³⁹, οἱ ἀθετήσεις κάποιων Παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἡμερολόγιο, οἱ νηστεῖες καί ἡ ὁμοιομόρφη τέλεση τῆς λατρείας⁴⁰.

Ἡ ἀνωτέρω θεωρία ἀντίκειται τελείως στὴν Ὁρθόδοξη διδασκαλία, ἀθετεῖ τὴν Σύνοδο τοῦ ἁγίου Φωτίου, ὀδηγεῖ σέ ἓνα καθαρό Προτεσταντισμὸ καί ἀνοίγει διάπλατα τὸν δρόμο γιά τὴν διάλυση τῆς Ἐκκλησίας, ἀνατινάζοντάς τὰ θεμέλιά της.

Τὴν ἀνωτέρω κακοδοξία καταδικάζουν ἀπερίφραστα ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες. Ὁ ἅγιος Φώτιος γιά παράδειγμα, παρὰ τὸ ὅτι στηλίτευε μὲ δριμύτητα τίς λατινικὲς καινοτομίες καί ἀθετήσεις ἀρκετῶν ἐκκλη-

38 Εὐθυμίου Τρικαμνῆ, *Ἡ διαχρονικὴ συμφωνία τῶν ἁγίων Πατέρων γιά τὸ ὑποχρεωτικὸ τοῦ 15ου κανόνος τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου περὶ Διακοπῆς Μνημονεύσεως Ἐπισκόπου κηρύσσοντος ἐπ' Ἐκκλησίας αἵρεσιν*, σελ. 21.

39 Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 28.

40 Θεοδωρήτου Ἱερομονάχου, *Ὅταν οἱ φύλακες προδίδουν, ἐν Περιοδικῇ Ἐκκλησιαστικῇ Παράδοσις*, φύλλο 117, σελ. 21-22.

σιαστικῶν παραδόσεων καί κανονικῶν διατάξεων⁴¹, ἐν τούτοις δέν θεωροῦσε ὅτι αὐτές ἀπό μόνες τους ἀποτελοῦσαν ἐπαρκή αἰτία γιά διακοπή κοινωνίας μέ τούς Λατίνους.

Γιά τόν λόγο αὐτό ὁ ἅγιος Φώτιος κατά τήν Η΄ Οἰκουμενική Σύνοδο τό 879, ὅταν ἀποκατέστησε τήν πρόσκαιρη διακοπή τῆς κοινωνίας του μέ τήν Ρώμη, ἀρκέσθηκε στό ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα ἀνέγνωσαν τό Σύμβολο τῆς πίστεως χωρίς τό *filioque*⁴², χωρίς ἡ Ρώμη φυσικά νά ἔχει διορθώσει τίς ποικίλες καινοτομίες της.

8. Τό ἐπιχείρημα γιά τά σχίσματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου

Κινούμενοι στά πλαίσια αὐτά οἱ ζηλωτές προβάλλουν ὡς πολύ σοβαρό ἐπιχείρημα γιά τήν ἀπόσχισή τους ἀπό τίς Ὅρθόδοξες Ἐκκλησίες τά προσωρινά σχίσματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καί τῶν ὁμοφρόνων του ἀπό τούς ἁγίους πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιο καί Νικηφόρο.

Ἐάν, ἰσχυρίζονται, ὁ ἅγιος Θεόδωρος διέκοψε τήν κοινωνία μέ τούς δύο πατριάρχες πού ἀνέχθηκαν ἀπλά καί μόνο ἓνα παράνομο γάμο⁴³, πολύ περισ-

41 Ἐπιστολή ιγ΄, βιβλίο α΄, κεφ. δ΄ - λγ΄, P.G.102, 724A-736B.

42 Φ. Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, § 112, 1, σελ. 62.

43 Θεοδωρήτου ἱερομονάχου, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 22-23.

σότερο δικαιούμαστε ἐμεῖς νά ἀποκοποῦμε ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες εἴτε γιά τήν ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου⁴⁴ εἴτε γιά τόν Οἰκουμενισμό, ἀκόμη καί ἂν αὐτός περιορίζεται μόνο σέ κακόδοξες δηλώσεις καί ἐνέργειες τῶν Ὁρθοδόξων.

Ὁ ἅγιος Θεοδώρος διέκοψε πράγματι δύο φορές τήν κοινωνία μέ τοὺς ἁγίους Ταράσιο καί Νικηφόρο ἐξ αἰτίας τοῦ παρανόμου γάμου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅμως ἡ πράξη του αὐτὴ κατακρίθηκε ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες⁴⁵. Οἱ δύο πατριάρχες δὲν κήρυξαν αἵρετικές διδασκαλίες, οὕτως ὥστε νά δικαιολογεῖται ἡ διακοπὴ τῆς κοινωνίας μαζί τους· ἀπλᾶ ἀνέχθηκαν κατ' οἰκονομία τὸν ἱερέα Ἰωσήφ πού τέλεσε τὸν βασιλικὸ γάμο, μέ σκοπὸ νά προστατεύσουν τήν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἐκδίκηση τῶν αὐτοκρατόρων.

Συνεπῶς ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ὅπως τὴν παρουσιάζουν οἱ ζηλωτές, ἀλλὰ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο: Ὅπως οἱ ἀποσχίσεις τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἔχουν καταδικασθεῖ καί δὲν θεωροῦνται πρότυπο ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἔτσι καί οἱ ἀποσχίσεις τῶν ζηλωτῶν ἀπὸ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες εἶναι παράνομες καί καταδικαστέες, ἐφόσον δὲν κηρύττουν ἐπίσημα κάποια αἵρεση.

44 Θεοδωρήτου ἱερομονάχου, *Περιοδικὸ Ὁ Ἀγιορείτης*, φύλλο 34, σελ. 2, 4.

45 *Περὶ Ταρασίου καί Νικηφόρου τῶν ἐν ἁγίοις πατριαρχῶν*, P.G.99,1853CD.

9. Ἡ καταδίκη τῶν σχισμάτων τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου

Ὁ ἅγιος Θεόδωρος εἶναι βέβαια ἓνας ἀπό τοὺς μεγαλυτέρους Ὁμολογητές, καθὼς διέπρεψε στοὺς ἀγῶνες κατὰ τῆς Εἰκονομαχίας. Μόνο οἱ δύο ἀνωτέρω πρόσκαιρες ἀποσχίσεις του ἔχουν καταδικασθεῖ.

Ἀρχικά καταδικάσθηκαν τὸ 809 ἀπὸ τὴν Σύνοδο τοῦ ἁγίου Νικηφόρου, ἡ ὁποία ἀναθεμάτισε τοὺς Στουδίτες καὶ τοὺς ὁμόφρονές τους⁴⁶, πού εἶχαν ἀποσχισθεῖ «ἀπὸ τὴν ἁγία Ἐκκλησία»⁴⁷. Πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκοσμεῖτο ἀπὸ μεγάλους Πατέρες, οἱ ὁποῖοι -παρά τὸ ὅτι ἀγωνίσθηκαν κατὰ τῶν Εἰκονομάχων- ἐν τούτοις δέν μαρτυρεῖται ὅτι συμμετεῖχαν στὰ σχίσματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, καὶ ἐπομένως βρίσκονταν στό πλευρὸ τοῦ ἁγίου Νικηφόρου. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τοὺς ἁγίους Μιχαὴλ Συννάδων, Θεοφύλακτο Νικομηδείας, Εὐθύμιο Σάρδεων καὶ τοὺς ἡγουμένους ἁγίους Θεοφάνη τῆς Σιγγριανῆς, Μακάριο τῆς Πελεκητῆς, Ἰλαρίωνα τῶν Δαλμάτων. Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω ἅγιοι Πατέρες ἀποκαλοῦνται ὕβρι-

46 Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ λδ'*, βιβλίον α', P.G.99, 1024BC.

47 Ὁσίου Θεοφάνους, *Χρονογραφία*, ἔτος 6304, P.G.108, 992B.

στικά από τους ζηλωτές «αίρετικοί»⁴⁸, «μοιχειανοί»⁴⁹, «μοιχοκυρωταί»⁵⁰, «θηρία»⁵¹, ἐνῶ οὐδέποτε ὑπῆρξαν αίρετικοί.

Οί ζηλωτές δηλαδή, γιά νά δικαιολογήσουν τά σχίσματά τους, ἐπινόησαν μία ἀνύπαρκτη στήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία αἵρεση, τήν αἵρεση τοῦ μοιχειανισμοῦ, στόν ἀγώνα κατά τῆς ὁποίας στηρίζουν τόν δικό τους ἀγώνα. Βέβαια οἱ ζηλωτές θά ἀνταπαντήσουν ὅτι ἡ μοιχειανική αἵρεση ἀναφέρεται στά συγγράμματα τοῦ ὁσίου Θεοδώρου· ἄς δοῦμε ὅμως τήν ἀλήθεια.

Οἱ ἀποσχίσεις τοῦ ὁσίου Θεοδώρου καταδικάσθηκαν καί μετά τήν ἀναστήλωση τῆς Ὁρθοδοξίας (842) ἀπό τήν Σύνοδο τοῦ ἁγίου Μεθοδίου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ὁ Ἅγιος καταδίκασε τίς νέες ἀποσχίσεις τῶν Στουδιτῶν τῆς ἐποχῆς του γιά μή δογματικούς λόγους καί συγχρόνως τίς πράξεις καί τά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου περί τοῦ μοιχειανισμοῦ, στά ὁποῖα βασίζονταν οἱ Στουδίτες⁵².

Ὁ ἅγιος Μεθόδιος θεωροῦσε ὅτι τά ὅσα ἔγραψε ὁ ἅγιος Θεόδωρος δέν ἦταν κατά τῶν δύο ἁγίων πα-

48 *Περιοδικό Ὁρθόδοξος Ἐνστασις καί Μαρτυρία*, τεῦχος 1, 2000, σελ. 22.

49 *Περιοδικό Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωση*, φύλλο 34, σελ. 141.

50 Ἔνθ' ἀνωτ. φύλλο 30, σελ. 125.

51 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, *Ἀπάντησις στόν διαστρεβλωτή τῆς ἀληθείας π. Βασίλειον Παπαδάκην (Γρηγοριάτην) καί ὅλους τοὺς ὁμόφρονάς του*.

52 Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, τόμος ε', σελ. 377.

τριαρχῶν, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας⁵³· γι' αὐτό καί ὁ ἅγιος Μεθόδιος ἀπαιτοῦσε ἀπό τοὺς Στουδίτες νά τὰ ἀναθεματίσουν⁵⁴.

Μέ κείμενα λοιπόν πού ἔχουν καταδικασθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία προσπαθοῦν οἱ ζηλωτές νά στηρίξουν τὰ σχίσματά τους καί νά διαλύσουν τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Μιμοῦνται τήν πρόσκαιρη ἀπόσχιση τῶν Στουδιτῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἡ ὁποία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τόν συνοδικό ἀναθεματισμό τους⁵⁵.

Τήν συμφωνία μέ τίς ἀνωτέρω ἀπόψεις μας ἐκφράζει ὁ ἱερός Δοσίθεος Ἱεροσολύμων⁵⁶ καί ὁ ἱερός Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος πού ὑποστήριξε ὅτι οἱ ἅγιοι Θεόδωρος καί Πλάτων «καίτοι δίκαια καί κανονικά λέγοντες, κατεκρίθησαν ὡς προπετεῖς τινες»⁵⁷.

Τέλος καί οἱ ἀποφάσεις τῆς ΑΒ΄ Συνόδου τοῦ ἁγίου Φωτίου, ὅπως ἔχουμε προαναφέρει, ἀποτελοῦσαν μία καταδίκη τῶν ἄνευ λόγων πίστεως στουδιτικῶν σχισμάτων.

Θά πρέπει βέβαια νά τονισθεῖ τό ἐξῆς: Ὁ ἅγιος Μεθόδιος στό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας, τό ὁποῖο «εἶναι προφανῶς συντεταγμένο ἀπό αὐτόν τόν ἴδιον» καί «ἐξεδόθη διά πρώτην φοράν τήν 2^{αν} Μαρτίου 844 καί προορίζεται διά τήν κατ' ἔτος ἐκφώνησιν ἐπὶ τῇ

53 *Epistola contra Studitas*, P.G.100, 1294B.

54 Ἔνθ' ἄνωτ. P.G.100, 1293C-1297A.

55 Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοί Πίνακες*, σελ. 185.

56 *Δωδεκάβιβλος*, βιβλίο ζ', κεφ. δ', § ε', σελ. 78-79.

57 *Τά παραλειπόμενα*, τόμος γ', σελ. 363.

Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας»⁵⁸, περιέλαβε καί τόν συγκεκριμένο ἀναθεματισμό· «καί ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας δέ συνοδικῷ ὡς ἴσασι (γνωρίζουν) πάντες, ἅπαντα τά κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ταρασίου καί Νικηφόρου λαληθέντα καί γραφέντα ἀναθέματι ὑποβάλλονται»⁵⁹.

Σύμφωνα μέ τήν ἀνωτέρω φράση, γίνεται φανερό ὅτι ὁ ἅγιος Μεθόδιος δέν κατεδίκασε συλλήβδην ὁλόκληρες ἐπιστολές ἢ ἄλλα συγγράμματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ἀλλά μόνο συγκεκριμένες ἐκφράσεις, κρίσεις καί κατηγορίες τοῦ ἁγίου Θεοδώρου κατὰ τῶν δύο ἁγίων πατριαρχῶν: «Τά γεγραμμένα κατὰ τοῦ Νικηφόρου τοῦ πανοσίου καί Ταρασίου τοῦ τρισολβίου» «τῶν παναγιωτάτων πατριαρχῶν»⁶⁰, τά ὅποια, κατὰ τόν ἅγιο Μεθόδιο, δέν καταφέρονταν «τοσοῦτον κατὰ τῶν πατριαρχῶν, ὅσον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖνοι γάρ ἦσαν ἡ Ἐκκλησία οἱ καί ταύτην στηρίζαντες»⁶¹.

Ὁ ἅγιος Μεθόδιος δέν ἀποδεχόταν τίς σκληρές καί ἄδικες φράσεις τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες οἱ πατριάρχες Ταράσιος καί Νικηφόρος ἦταν «αἰρετικοί»⁶², «μοιχειανοί»⁶³ καί ὡς ἐκ τούτου οἱ

58 Π. Χρήστου, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 377-378.

59 Darrouzes J., "Le Patriarche Methode contre les iconoclastes et les Studites", *R.E.B.* 45 (1987), σελ. 55.

60 *Epistola contra Studitas*, P.G.100, 1293C-1297A, Darrouzes J., ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 37, 53.

61 *Epistola contra Studitas*, P.G.100, 1294B, Darrouzes J., ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 55.

62 *Ἐπιστολή λστ'*, βιβλίο α', P.G.99, 1032A.

63 *Ἐπιστολή λε'*, βιβλίο α', P.G.99, 1029C, *Ἐπιστολή λστ'*, βιβλίο α', P.G.99, 1033D.

Ὁρθόδοξοι δέν θά ἔπρεπε νά κοινωνοῦν μαζί τους⁶⁴. Ὁ ἅγιος Μεθόδιος καταδίκασε ἀπλά αὐτό πού καί λίγο ἀργότερα καταδίκασε σαφέστερα καί ἡ ΑΒ΄ Σύνοδος τοῦ ἁγίου Φωτίου (861) μέ τούς τρεῖς κανόνες της (ιγ΄-ιε΄): Τήν ἄνευ λόγων πίστεως πρό συνοδικῆς κρίσεως διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τούς ἐπισκόπους μας.

Ὁ ἅγιος Μεθόδιος δέν καταδίκασε φυσικά τόν ἅγιο Θεόδωρο, τόν ὁποῖο ἀπεριόριστα σεβόταν. Ἐπί τῆς πατριαρχίας του μάλιστα πραγματοποιήθηκε καί «ἡ ἀνακομιδή τῶν λειψάνων»⁶⁵ τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου (†826). Δέν καταδίκασε ἐπίσης προφανῶς καμία ἀπό τίς γενικότερα ἀπόλυτα Ὁρθόδοξες διδασκαλίες τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου περί γάμου, περί μοιχείας καί περί τῶν σχετικῶν μέ αὐτά ἱερῶν κανόνων, περί ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ἱερῶν κανόνων, περί ἐμμονῆς στήν ἀκρίβεια τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖες βρίσκονται εἴτε στά ἐν λόγῳ συγγράμματά του εἴτε σέ κάποια ἄλλα. Οἱ Ὁρθόδοξες αὐτές διδασκαλίες τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου, οἱ ὁποῖες δέν καταφέρονται οὔτε κατά τῶν πατριαρχῶν οὔτε κατά τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπῆρχε λόγος νά εἶναι καταδικαστές.

Ἀξίζει ἐπίσης νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Θεόδωρος ἄφηνε στήν κρίση τῆς Ἐκκλησίας τόν ἔπαινο ἢ τήν ἀποδοκιμασία τῶν συγγραμμάτων του⁶⁶. Ἡ Ἐκκλησία ἀπεφάνθη ἀκριβοδικαίως ὅτι εἶναι “*δίκαια*

64 Ἐπιστολή λθ΄, βιβλίο α΄, P.G.99, 1048C- 1049A.

65 Μ. Γεδεών, ἔνθ’ ἄνωτ. σελ. 185.

66 Fatouros G., *Theodori Studitae Epistulae*, Ἐπιστολή νοε΄.

καί κανονικά” ὅσα εἶπε καί ἔγραψε στίς ἐπιστολές του ὑπέρ τοῦ εὐαγγελίου καί τῶν ἱερῶν κανόνων, καταδικασμένα ὅμως «ἅπαντα τά κατά τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ταρασίου καί Νικηφόρου λαληθέντα καί γραφέντα»⁶⁷. Γι’ αὐτό ἄλλωστε, ἡ Ἐκκλησία μέχρι σήμερα μελετᾷ περιποθήτως τά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, χωρίς βέβαια νά συνάγει τό συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀοίδιμοι πατριάρχες ἦταν αἰρετικοί.

Ὁ ἅγιος Θεόδωρος μετά τήν καταδίκη τοῦ μοιχοζεύκτου ἱερέως καί τήν ἐπακόλουθη παύση τῶν σχισμάτων τιμήθηκε ἐπίσης πάρα πολύ τόσο ἀπό τοὺς βασιλεῖς ὅσο καί ἀπό τοὺς πατριάρχες, καθὼς γνώριζαν ὅτι ὁ ἱερός Θεόδωρος δέν ἔκανε κάποιο σχίσμα λόγῳ φιλαρχίας. Ὁ Ἅγιος δέν ἐπιθυμοῦσε τό σχίσμα, ἀλλά χαιρόταν μέ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Σκοπός καί πόθος τοῦ Ἁγίου ἦταν νά μὴ ἐμπαίζεται τό εὐαγγέλιο καί νά μὴ καταφρονοῦνται οἱ ἱεροὶ κανόνες. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ἦταν ἕνας ἀσυμβίβαστος Ὁμολογητὴς πού ἀπαιτοῦσε τήν Ἀκρίβεια καί ἀγωνίσθηκε μέ σθένος γι’ αὐτήν. Ἡ ἐμμονή του αὐτὴ στίς ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας ἦταν καί εἶναι διαχρονικά ἡ ἀφορμὴ τοῦ γενικότερου πολὺ μεγάλου ἐπαίνου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας πρὸς τὸν ἀγωνιστὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἅγιο Θεόδωρο.

Θά πρέπει ἐπίσης νά τονισθεῖ ἰδιαίτερα ὅτι ὁ ἅγιος Μεθόδιος, παρὰ τό ὅτι ἔδειξε κάποια μεταμέλεια ὡς πρὸς τήν αὐστηρότητα ὀρισμένων ἐπιτιμίων

67 Darrouzes J., ἔνθ’ ἄνωτ. σελ. 55.

του πρὸς τοὺς κληρικούς πού εἶχαν ἀποσχισθεῖ⁶⁸, ὁμως μέχρι τίς τελευταῖες στιγμές τῆς ζωῆς του «κινούμενος», ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος, «ἐν θείῳ Πνεύματι», θεωροῦσε ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν ἀπεσχισμένων Στουδιτῶν στὴν Ἐκκλησία, τὸ νὰ καταδικάσουν «ἅπαντα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ταρασίου καὶ Νικηφόρου λαληθέντα καὶ γραφέντα»⁶⁹.

Τέλος θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ὁ ἰσχυρισμός ὅτι οἱ ἅγιοι Τάρασιος καὶ Νικηφόρος «ὡμολόγησαν... ὅτι ἔκαναν λάθος»⁷⁰ γιὰ τὴν οἰκονομία πού ἔκαναν καὶ ἔτσι ἐνώθηκαν μέ τὸν ἅγιο Θεόδωρο δέν εὐσταθεῖ. Στὴν συνείδηση τοῦ ἁγίου Μεθοδίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἅγιοι πατριάρχες μετανόησαν γιὰ τὴν οἰκονομία πού ἔκαναν.

Ἀντιθέτως, ὁ ἱερός Μεθόδιος ὑποστήριξε ὅτι ὁ «μακάριος» Θεόδωρος «εἰ μὴ πρότερον ἀπεβάλλετο ἃ εἶπε πάντα καὶ ἔγραψε κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ταρασίου καὶ Νικηφόρου οὐκ ἂν εἰς κοινωνίαν τοῦτον ἐδεχόμεθα», «οὐκ ἂν συνελειτούργει ἡμῖν»⁷¹. ἐάν ἔστω «τὰ γραφέντα αὐτῶ καθ' ἡμῶν ἔφερεν ἐν τῇ διανοίᾳ καθ' ἑαυτόν»⁷².

68 *Bíos Ἀγίου Μεθοδίου*, κεφ. ιζ', P.G.100, 1260AB.

69 Darrouzes J., ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 55-56.

70 Τρικαμνᾶ, *Κριτική τῆς εἰσηγήσεως τοῦ π. Βασιλείου Παπαδάκη...*, ἐν *Περιοδικῷ Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος*, τεύχος 24-25, σελ. 72, 85.

71 Darrouzes J., ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 55.

72 *Epistola contra Studitas*, P.G.100, 1296A.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΖΗΛΩΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Ἡ ἄρνηση τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Πατέρων μέ καταδικασμένους αἰρετικούς

Ἐς δοῦμε ὅμως καί τήν δεύτερη σημαντική παραποίηση τῶν ζηλωτῶν στήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, μετά τήν δῆθεν ὑποχρέωση τῶν ἱερῶν κανόνων γιά ἀπόσχιση ἀπό ὅσους κηρύττουν κάποια αἵρεση. Προσπαθοῦν λοιπόν νά ἀποδείξουν ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες πού ἀγωνίσθηκαν κατὰ τῶν αἱρέσεων, ἀκολουθοῦσαν δῆθεν τό δικό τους παράδειγμα· διέκοπταν δηλαδή ἄμεσα τήν κοινωνία μέ τοὺς ἐπισκόπους τους, μόλις αὐτοί διεκήρυτταν κάποια κακόδοξη διδασκαλία καί φυσικά πρὶν καταδικασθοῦν ἀπό κάποια Τοπική ἢ Οἰκουμενική Σύνοδο.

Ἐμεῖς φυσικά δέν ἀμφισβητήσαμε ποτέ τό δικαίωμα τῆς πρό συνοδικῆς κρίσεως διακοπῆς τῆς κοινωνίας ἀπό κάποιον ἐπίσκοπο πού κηρύττει αἰρετικές διδασκαλίες. Ἡ διαφωνία μας μέ τοὺς ζηλωτές ἔγκειται στό ὅτι προκειμένου νά δικαιολογήσουν τά σχίσματά τους ἐπιδίδονται σέ μία ἄνευ προηγουμένου παραποίηση τῆς διδασκαλίας τῶν ἁγίων Πατέρων καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας.

Παρουσιάζουν λοιπόν ἀρχικά τήν ἄρνηση κάποιων ἁγίων Πατέρων νά κοινωνήσουν ἐκκλησιαστικά μέ καταδικασμένους καί ἐκτός Ἐκκλησίας αἰρετικούς ὡς δῆθεν ἄρνηση τῶν Πατέρων νά κοινωνήσουν ἐκκλησιαστικά μέ ἐντός Ἐκκλησίας αἰρετικούς ἐπισκόπους.

Ἡ ἄρνηση ὅμως τῶν ἁγίων Πατέρων νά κοινωνήσουν μέ τοὺς ψευδεπισκόπους τῶν καταδικασμένων ἀπό τήν Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδο αἰρετικῶν Ἀρειανῶν-πού γιά παράδειγμα ἐσφαλμένα προβάλλουν οἱ ζηλωτές- δέν ἔχει καμία σχέση μέ διακοπή κοινωνίας πρό συνοδικῆς κρίσεως⁷³. Ἡ ἄρνηση αὐτή βασιζόταν σέ πολύ σημαντικές συνοδικές ἀποφάσεις καί δέν ὑπῆρχε κανένας λόγος γιά σύγκληση νέας Συνόδου προκειμένου νά καταδικάσει τοὺς συγκεκριμένους αἰρετικούς ξεχωριστά.

Οἱ ζηλωτές ὑποστηρίζουν ἐπίσης τελείως ἐσφαλμένα ὅτι οἱ Ἅγιοι πού ἀντιστάθηκαν στοὺς Εἰκονομάχους πρό τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου πού

73 *Περί ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί μνημοσύνου...*, σελ. 28.

συνεκλήθη τό 787, αγωνίσθηκαν πρό συνοδικῆς κρίσεως⁷⁴.

Ἡ ἄποψη αὐτή ἀποτελεῖ διαστρέβλωση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, καθότι μόλις ἄρχισε νά κηρύσσεται ἡ εἰκονομαχική αἵρεση, Ὁρθόδοξες Τοπικές Σύνοδοι ἀπό τό 726-732 στήν Ρώμη, τά Ἱεροσόλυμα καί τήν Συρία, στήν ὁποία πρωτεργάτης ἦταν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐκφράσθηκαν ὑπέρ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἀναθεμάτισαν τοὺς Εἰκονομάχους καί διέκοψαν τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία μαζί τους⁷⁵. Ἀνάλογες Συνόδους συναντᾶμε καί στήν συνέχεια, πάντοτε πρό τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁷⁶. Καθώς μάλιστα ἔλεγε ὁ ἅγιος Ταράσιος, οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καθημερινά ἀναθεμάτιζαν τοὺς Εἰκονομάχους⁷⁷.

Κατά συνέπεια οἱ Ἅγιοι ἐκείνης τῆς περιόδου δέν αγωνίσθηκαν πρό συνοδικῆς κρίσεως, ἀλλά βασιζόμενοι στίς ἀποφάσεις τῶν ἀνωτέρω Συνόδων, τίς ὁποῖες προκλητικά ἀποκρύπτουν οἱ ζηλωτές. Ἀντιθέτως, οἱ

74 Νικολάου Δημαρᾶ, *Περιοδικό Ἅγιοι Κολλυβάδες*, τεύχος 28, σελ. 8, 10, *Περί ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί μνημοσύνου...*, σελ. 30, Εὐθυμίου Τρικαμηνᾶ, *Ἡ διαχρονική συμφωνία...*, σελ. 37-38.

75 Μελετίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, αἰών ν΄, κεφ. ε΄, σελ. 221, Φ. Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, § 106, σελ. 35.

76 Φ. Βαφείδου, ἐνθ' ἄνωτ. § 107, σελ. 38-39, Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, § 16, σελ. 259.

77 Σ. Μήλια, *Τῶν ἱερῶν Συνόδων... συλλογή*, τόμος β΄, σελ. 724α.

ζηλωτές δέν λησμονοῦν συνήθως νά μᾶς ὑπενθυμίζουν τοὺς ἀναθεματισμένους ἐπισκόπους τῆς εἰκονομαχικῆς Συνόδου τῆς Ἱερείας τοῦ 754, τοὺς ὁποίους μάλιστα ἀποκαλοῦν παραπλανητικά «κανονικούς καί νομίμους ἐπισκόπους»⁷⁸ γιά τοὺς χριστιανούς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καί «συνοδική διαγνώμη»⁷⁹.

2. Οἱ ἀπαράδεκτες ἀπόψεις τῶν ζηλωτῶν γιά τοὺς ἐντός Ἐκκλησίας αἵρετικούς

Ἰδιαίτερα ὅμως σημαντικές εἶναι οἱ παραποιήσεις τῶν ζηλωτῶν στίς περιπτώσεις τῆς μακροχρόνιας ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας τῶν ἁγίων Πατέρων ἔναντι τῶν Μονοθελητῶν καί τῶν Λατίνων. Στίς περιπτώσεις αὐτές οἱ Πατέρες δέν διέκοψαν τήν κοινωνία μέ τοὺς αἵρετικούς ἐπί δεκαετίες μέ σκοπό νά τοὺς ὁδηγήσουν σέ μετάνοια⁸⁰.

Οἱ ἀνωτέρω μάλιστα περιπτώσεις ἀποτελοῦν τήν ἀπερίφραστη καταδίκη τῶν ζηλωτικῶν θεωριῶν, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας μέ κάποιο ἐπίσκοπό μας πού κηρύττει μία αἵρετική δι-

78 Εὐθυμίου Τρικαμνῆ, *Ἀπάντησις εἰς τήν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς ἐκδοθεῖσα κριτική μελέτη...*, ἐν *Περιοδικῷ Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος*, τεύχος 15-16, σελ. 119.

79 Νικολάου Δημαρᾶ, *Περιοδικό Ἅγιοι Κολλυβάδες*, τεύχος 27, σελ. 10-11, τεύχος 28, σελ. 26-28.

80 Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, βιβλίον στ', κεφ. ζ', § θ', σελ. 278.

δασκαλία εἶναι ὑποχρεωτική⁸¹ καὶ πρέπει νά γίνεται ἄμεσα, καθότι μόλις ὁ ἐπίσκοπος κηρύξει τήν αἵρετική διδασκαλία, ἀποτελεῖ ξένο πρὸς τήν Ἐκκλησία σῶμα⁸², χάνει τήν θεία χάρη⁸³ καὶ μεταδίδει μολυσμό στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας⁸⁴.

Ἀντιθέτως, ὑποστηρίζουν οἱ ζηλωτές, ἐάν οἱ αἵρετικοὶ ἐπίσκοποι μέχρι τήν καταδίκη τους «εἶναι μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ»⁸⁵ καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι δέν ἀποτειχίζονται ἀπὸ αὐτούς, τότε ἀποδεικνύεται ἔμπρακτα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν ἦταν ποτέ ἄσπιλη, ἀλλὰ ἦταν καὶ θά εἶναι ἐσπιλωμένη καὶ βεβορβορωμένη⁸⁶.

Οἱ ζηλωτές μάλιστα τόλμησαν νά ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ ἀπαγορεύσεις τῶν ἱερῶν κανόνων γιὰ τήν διακοινωνία καὶ τίς συμπροσευχές μέ τοὺς αἵρετικούς, δέν ἀναφέρονται στοὺς ἐκτὸς Ἐκκλησίας καταδικασμένους αἵρετικούς, ἀλλὰ στοὺς ἐντὸς Ἐκκλησίας μὴ καταδικασμένους αἵρετικούς⁸⁷.

Οἱ ἅγιοι Πατέρες βέβαια διαφεύδουν ὅλες τίς ἀνωτέρω ἀπαράδεκτες ἀπόψεις. Κοινωνώντας δηλαδή οἱ

81 *Περί ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ μνημοσύνου...*, σελ. 16, 21.

82 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, *Ἡ διαχρονικὴ συμφωνία...*, σελ. 30-31.

83 *Περιοδικό Ἅγιος Κυπριανός*, τεύχος 191, σελ. 391.

84 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 288.

85 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 30.

86 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 45.

87 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 289-290.

Πατέρες κατ' οἰκονομία ἐπὶ δεκαετίες μέ τοὺς Μονοθελῆτες ἢ τοὺς Λατίνους, δέν εἶχαν τήν αἴσθησιν οὔτε ὅτι εἶναι ὑπόδικοι γιά παράβαση τῶν ἱερῶν κανόνων οὔτε ὅτι κοινωνοῦσαν μέ ἐκτός Ἐκκλησίας κληρικούς οὔτε ὅτι δέχονταν κάποιο μολυσμό καί ἡ Ἐκκλησία μας καθίστατο ἐσπιλωμένη καί βεβορβορωμένη. Ὅλα αὐτά γνώριζαν βέβαια ὅτι θά ἴσχυαν μετά τήν ὀριστική καταδίκη καί ἀποπομπή τῶν αἰρετικῶν ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἡ Οἰκονομία τῶν Πατέρων ἐναντι τῶν Μονοθελητῶν

Ἄς δοῦμε ἀρχικά τήν Οἰκονομία τῶν Πατέρων κατὰ τήν περίοδο τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Παρά τό ὅτι δηλαδή ἡ αἵρεση ἄρχισε νά κηρύσσεται περί τό 615⁸⁸ καί οἱ ἀρχηγοί τῆς αἵρέσεως, Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος καί Ἀλεξανδρείας Κύρος, πραγματοποίησαν “οἰκουμενιστικοῦ” τύπου ἐνώσεις μέ Μονοφυσίτες τό 629⁸⁹ καί τό 633⁹⁰ βάσει τῆς ἀποδοχῆς μιᾶς ἐν Χριστῷ ἐνεργείας καί θελήσεως, οἱ κύριοι πολέμιοι τῆς αἵρέσεως, ἅγιοι Σωφρόνιος καί Μάξιμος, δέν δι-

88 Ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Διάλογος... περί τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων*, P.G.91 332B-333A.

89 *Θ.Η.Ε.*, τόμος 11, σελ. 103.

90 Φ. Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος α', § 74, 2, σελ. 251.

έκοψαν άμέσως τήν κοινωνία μαζί τους⁹¹. Άντιθέτως, προσπάθησαν ποικιλοτρόπως επί είκοσι περίπου έτη νά τούς όδηγήσουν σέ μετάνοια.

Η άμετανοσία τών Μονοθελητών όδήγησε τελικά τόν άγιο Μάξιμο τόν Όμολογητή νά άγωνισθεϊ γιά τήν συνοδική καταδίκη τής αίρέσεως άπό διαδοχικές Συνόδους στην Δύση (640-649)⁹².

Οί ζηλωτές βέβαια αποκρύπτουν τήν μεγάλη αὐτή περίοδο τής Οίκονομίας τών άγίων Πατέρων, ή όποία καταδικάζει άπερίφραστα όλες τίς άνωτέρω απόψεις τους.

Προσπαθοῦν μάλιστα άναληθώς νά παρουσιάσουν ότι καί ό άγιος Μάξιμος έκανε ό,τι άκριβώς κάνουν καί οί ίδιοι· διέκοψε δηλαδή άμέσως τήν κοινωνία μέ τούς Μονοθελητες πρό συνοδικής κρίσεως τους⁹³. Γιά νά έπιτύχουν όμως τόν σκοπό τους αὐτό έπιδίδονται σέ μία όλοκληρωτική διαστρέβλωση τής βιογραφίας τοῦ άγίου Μαξίμου, κάνοντας σοβαρούς άναχρονισμούς καί παραποιήσεις⁹⁴.

Εἶναι άκόμη χαρακτηριστικό ότι ό άγιος Μάξιμος σέ κάποιους διαλόγους του μέ τούς Μονοθελητες κατά τό 655 έπικαλεῖται τήν συνοδική καταδίκη τοῦ

91 Άγίου Σωφρονίου Ίεροσολύμων, *Επιστολή Συνοδική*, Ρ.Γ.87Γ΄, 3148Α.

92 Μελετίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, αἰών ζ΄, κεφ. στ΄, ι΄, σελ. 166, 177, Φ. Βαφείδου, ἔνθ' άνωτ. σελ. 252.

93 Θεοδωρήτου μοναχοῦ, *Όρθοδοξία καί αίρεσις*, σελ. 64.

94 Νικολάου Δημαρᾶ, *Περιοδικό Άγιοι Κολλυβάδες*, τεῦχος 27, σελ. 2-8, τεῦχος 28, σελ. 42-52.

Μονοθελητισμοῦ στήν Δύση προκειμένου νά δικαιολογήσει τήν διακοπή τῆς κοινωνίας μαζί τους⁹⁵.

Οἱ ζηλωτές ὁμως διαφεύδουν ἀκόμη καί τόν ἴδιο τόν ἅγιο Μάξιμο, περικόπτοντας μέ δεξιотεχνία τοὺς λόγους του⁹⁶ καί βγάζοντας ἀπό τοὺς ἀνωτέρω διαλόγους τά τελείως ἀντίθετα συμπεράσματα: Ὅτι ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀποτειχίσθηκε «πρὶν καταδικασθοῦν οἱ αἵρετικοὶ Πατριάρχες καί Ἐπίσκοποι ἀπὸ Σύνοδο»⁹⁷, καθὼς καί ὅτι «οὐδόλως ἀνέφερε ὁ ὁσῖος τὴν Σύνοδο τῆς Ρώμης»⁹⁸.

Τό ἐντελῶς παράδοξο βέβαια εἶναι ὅτι οἱ ζηλωτές στήν συνέχεια τῶν κειμένων τους ἀναφέρουν⁹⁹ -χωρίς προφανῶς νά τό ἀντιληφθοῦν- κάποιους ἄλλους λόγους τοῦ ἁγίου Μαξίμου πρὸς τοὺς Μονοθελῆτες, ὅτι δέν κοινωνεῖ μαζί τους, ἐπειδὴ καταδικάσθηκαν στίς Συνόδους τῆς Δύσεως.

Ἡ ἄγνοια ὁμως τῶν ζηλωτῶν στήν Ὁρθόδοξη θεολογία φανερώνεται ἐπίσης καί ἀπὸ τό ὅτι τόλμησαν νά ὑποστηρίξουν ὅτι «οἱ Μονοθελταί τῆς Κωνστα-

95 Ἐξήγησις τῆς κινήσεως..., κεφ. στ´, Φιλοκαλία, τόμος 15Γ, σελ. 90, P.G.90, 120D, κεφ. ιγ´, Φιλοκαλία, τόμος 15Γ, σελ. 102, P.G.90, 128B, Περὶ τῶν πραχθέντων..., κεφ. ιστ´-ιζ´, Φιλοκαλία, τόμος 15Γ, σελ. 38-40, P.G.90, 153BC, (παράβαλλε καί Σ. Μήλια, *Τῶν ἱερῶν Συνόδων... συλλογή*, τόμος β´, σελ. 431).

96 Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, *Ἡ διαχρονικὴ συμφωνία...*, σελ. 115-116.

97 Ἐνθ' ἀνωτ.

98 Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 128.

99 Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 117.

ντινουπόλεως... δέν ἀπεδέχοντο τήν ἐν Χαλκηδόνι Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο»¹⁰⁰ καί μάλιστα «ἐμνημόνευον τοὺς αἵρετικούς Μονοφυσίτας στή Θεία Λειτουργία»¹⁰¹, ἄν καί σέ ἄλλο σημεῖο, διαψεύδοντας καί τοὺς ἑαυτοὺς τους, λέγουν τά τελείως ἀντίθετα¹⁰².

4. Ἡ Οἰκονομία τῶν Πατέρων ἔναντι τῶν Λατίνων

Ἀνάλογες εἶναι οἱ παραποιήσεις τῶν ζηλωτῶν καί στήν περίπτωση τῶν Λατίνων, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πλέον μακροχρόνια Οἰκονομία πού ἐφῆρμοςαν οἱ ἅγιοι Πατέρες ἔναντι ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας πού κήρυτταν κάποια αἵρεση. Στό συμπέρασμα αὐτό καταλήγουμε, ἀκόμη καί ἂν δεχθοῦμε τήν ἀκραία περίπτωση, ὅτι δηλαδή οἱ πάπες κήρυξαν ἐπίσημα τήν αἵρεση τοῦ *filioque* τό 1009¹⁰³, καί ὅχι ὅτι τήν διέδιδαν ἀνυποστόλως ἀπό τόν ι΄ αἰῶνα¹⁰⁴.

100 Ὑνθ' ἄνωτ. σελ. σελ. 123, (παράβαλλε καί Σ. Μήλια, *Τῶν ἱερῶν Συνόδων... συλλογή*, τόμος β΄, σελ. 431).

101 Ὑνθ' ἄνωτ. σελ. 129, (παράβαλλε καί Σ. Μήλια, *Τῶν ἱερῶν Συνόδων... συλλογή*, τόμος β΄, σελ. 431).

102 Εὐθυμίου Τρικαμνηᾶ, *Ἀπάντησις...*, ἐν *Περιοδικῷ Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος*, τεύχος 15-16, σελ. 110-111.

103 Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, § 22, σελ. 374.

104 Φ. Βαφείδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, § 113, 1, σελ. 65.

Οί ζηλωτές υποστηρίζουν αναληθώς ότι «οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἡ Ἐκκλησία ἠνέχθη πάπαν κακοδοξοῦντα περὶ τὸ *Filioque* καὶ τὸ πρωτεῖον... Ὅταν ἡ κεφαλὴ τῆς Ρώμης κατέστη νοσογόνος καὶ ψυχοκτόνος, τότε πάραυτα τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ μνημοσύνου ἐξεκόπη»¹⁰⁵. Προσάγουν μάλιστα καὶ σχετικὴ μαρτυρία ἀπὸ τὸν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων, παραποιημένη ὅμως καὶ αὐτὴ μὲ ἰδιαίτερη δεξιολογία.

Ὁ ἱερός Δοσίθεος δηλαδὴ λέγει τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα καὶ υποστηρίζει ὅτι, παρὰ τὸ ὅτι ὁ Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως διέγραψε ἀμέσως τὸν πάπα ἀπὸ τὰ δίπτυχα τὸ 1009, οἱ υπόλοιποι Ὁρθόδοξοι πατριάρχες δὲν ἔπραξαν τὸ ἴδιο, ἀλλὰ διέκοψαν τὴν κοινωνία μὲ τοὺς Λατίνους ἔπειτα ἀπὸ σαρανταπέντε ὁλόκληρα ἔτη (1054)¹⁰⁶.

Προφανῶς καὶ ἡ ἀνωτέρω στάση τῶν Πατέρων καταδικάζει ἀπερίφραστα τίς ἀπαράδεκτες ζηλωτικὲς ἀπόψεις πού προαναφέραμε.

105 *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ μνημοσύνου...*, σελ. 58, 62.

106 Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, βιβλίο π', κεφ. β', § στ', σελ. 304, βιβλίο στ', κεφ. ζ', § θ', σελ. 278.

**5. Ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας μέ ὅσους
ένώνονται μέ καταδικασμένους αίρετικούς
γίνεται χωρίς ἀπαραίτητη συνοδική κρίση**

Σημαντικές παραποιήσεις κάνουν οἱ ζηλωτές καί στίς περιπτώσεις τῶν ἐνώσεων μέ τοὺς Λατίνους στήν Λυών τό 1274 καί τήν Φλωρεντία τό 1439. Οἱ ζηλωτές ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας τῶν Ὁρθοδόξων μέ ὅσους ἐνώθηκαν μέ τοὺς Λατίνους, ἀποτελεῖ μία χαρακτηριστική ἐφαρμογή τῆς πρό συνοδικῆς κρίσεως διακοπῆς τῆς κοινωνίας μέ τοὺς αίρετικούς¹⁰⁷.

Ἡ ἄποψη αὐτή εἶναι τελείως ἐσφαλμένη, διότι ἡ διακοπή τῆς κοινωνίας μέ κληρικούς πού χωρίζονται ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί δημιουργοῦν δική τους Ἐκκλησία ἢ ἐνώνονται μέ ἤδη καταδικασμένες αίρετικές Ἐκκλησίες, γίνεται χωρίς ἀπαραίτητη συνοδική καταδίκη, καθὼς μόνοι τους καταδικάζουν καί ἀποκόπτουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπό τό σῶμα καί τήν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ μέν πρῶτοι «σχισματοαιρετικοί» κληρικοί, λέγει ὁ ἅγιος Νικόδημος, μετά τήν ἀπόσχισή τους ἀπό τήν Ἐκκλησία «ἐνεκρώθησαν παρευθὺς»¹⁰⁸ καί δέν θεωροῦνται μέλη της.

107 Νικολάου Δημαρᾶ, ἔνθ' ἄνωτ. τεύχος 28, σελ. 6, 52-53, Εὐθυμίου Τρικαμνᾶ, Ἡ διαχρονική συμφωνία..., σελ. 166, 198-200.

108 Πηδάλιον, σημείωσις α' στόν α' κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, σελ. 589.

Σύμφωνα επίσης με τούς δύο πρώτους κανόνες τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹⁰⁹, ὅποιος ἐγκαταλείπει τὴν Ἐκκλησία καὶ ἐνώνεται με καταδικασμένους αἰρετικούς, ἐκπίπτει ἄμεσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱερωσύνης, χωρὶς νά ἀπαιτεῖται συνοδική κρίση.

6. Ἡ στάση τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς δεύτερης χιλιετίας

Βέβαια στό ζήτημα τῶν ἁγίων Πατέρων πού ἀγωνίσθηκαν γενικότερα κατὰ τὴν δεύτερη χιλιετία ἔχουμε καὶ μία ἄλλη πολὺ σημαντική διαφωνία μέ τούς ζηλωτές.

Ὅπως θά δοῦμε στὴν συνέχεια, κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ συναντᾶμε ἀρκετοὺς φιλενωτικούς καὶ λατινόφρονες κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἦταν ἰδιαίτερα συγκαταβατικοὶ ὡς πρὸς τίς κακοδοξίες τῶν Λατίνων, ἢ ἀκόμη καὶ τίς ὑπεράσπιζαν, ἐπιθυμώντας διακαῶς τὴν ἔνωση μαζί τους, ἀκόμη καὶ μέ ὑποχωρήσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Συναντᾶμε ἐπίσης ἀρκετοὺς κληρικούς, τῶν ὁποίων ἡ συμπεριφορά φανέρωνε ἀλλοίωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τους φρονήματος καὶ τῆς Ὁρθόδοξης εὐαισθησίας τους, ἀπώλεια τῆς αὐτοσυνειδησίας τους ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ μόνο ἀποτελεῖ τὴν Μία, Ἁγία, Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἄγνοια

109 P.G.137, 349A-353C.

ἡ σύγχυση ὡς πρὸς τίς σχέσεις τους μέ τοὺς ἑτεροδόξους.

Ἡ στάση λοιπόν τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς δευτέρας χιλιετίας ἔναντι τῶν ἀνωτέρω κληρικῶν τῆς ἐποχῆς τους, δικαιώνει πλήρως τὴν δική μας στάση καὶ καταδικάζει ἀπόλυτα τὴν στάση τῶν ζηλωτῶν. Γιά τοὺς Πατέρες δηλαδή ὁλόκληρης τῆς δευτέρας χιλιετίας αἰτία διακοπῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀπετέλεσε μόνο ἡ ἔνωση πού πραγματοποιήθηκε δύο φορές μέ τοὺς ἀμετανοήτους Λατίνους καὶ ὄχι ἡ ὕπαρξη καὶ ἡ δράση τῶν ἀνωτέρω Ἑνωτικῶν καὶ Λατινοφρόνων, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀνάλογοι ἢ ἀκόμη καὶ χειρότεροι ἀπὸ τοὺς σημερινούς Οἰκουμενιστές.

7. Οἱ Φιλενωτικοὶ καὶ οἱ Λατινόφρονες μέχρι τὴν ἔνωση τῆς Λυών (1274)

Πράγματι, μετὰ τὸ σχίσμα Ἀνατολῆς - Δύσεως τὸ 1054 ὀρισμένοι Ὁρθόδοξοι παραβίαζαν τὴν κανονικὴ τάξη καὶ κοινωνοῦσαν ἐκκλησιαστικά μέ τοὺς Λατίνους καὶ ἄλλους αἰρετικούς, ἀναγνωρίζοντας αὐτοὺς καὶ τὰ μυστήριά τους.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ιβ' αἰῶνος, ὅπως διαφαίνεται καὶ στὶς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Κίτρον Ἰωάννη¹¹⁰ καὶ τὸν Θεόδωρο Βαλσαμῶνα¹¹¹, συνέβαιναν χειροτονίες

110 Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, τόμος ε', σελ. 403-404.

111 *Ἐρωτήσεις κανονικαί...*, ἐρώτησις ιδ', P.G 138, 965C.

λατίνων κληρικών από Ὁρθοδόξους ἐπισκόπους, μεταδόσεις τῆς Θείας Εὐχαριστίας στοὺς αἵρετικούς, καθὼς ἐπίσης καὶ συνιερουργίες καὶ συμπροσευχές Ὁρθοδόξων μέ Λατίνους, Μονοφυσίτες καὶ Νεστοριανούς κατὰ τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν.

Ὁρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἐξέφραζαν ἐπίσης ἀπαράδεκτες καὶ πάρα πολὺ συγκαταβατικές ἀπόψεις γιὰ τοὺς ἑτεροδόξους. Ὁ Βουλγαρίας Δημήτριος γιὰ παράδειγμα θεωροῦσε ἔγκυρη τόσο τὴν Θεία Εὐχαριστία¹¹², ὅσο καὶ τὴν ἱερωσύνη καὶ τίς χειροτονίες τῶν ἑτεροδόξων, καὶ συνιστοῦσε τὸν λειτουργικὸ συγχρωτισμὸ καὶ τὴν μυστηριακὴ διακοινωνία μαζί τους¹¹³.

Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες μετὰ τὸ σχίσμα συναντῶνται διαρκῶς καὶ οἱ Φιλενωτικοί. Στούς ἀρκετοὺς Θεολογικοὺς Διαλόγους πού πραγματοποιήθηκαν, ὀρισμένοι Ὁρθόδοξοι ἦταν κάπως μετριοπαθεῖς, ἄλλοι ἔκαναν ὑποχωρήσεις πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐνῶ ἄλλοι ὑποστήριζαν ἀκόμη καὶ τίς λατινικές ἀπόψεις.

Στὰ μέσα τοῦ ιγ' αἰῶνος ὑπῆρχαν Ὁρθόδοξοι ἐπίσκοποι πού ὑποστήριζαν -ὅπως καὶ οἱ σημερινοὶ Οἰκουμενιστές- ὅτι οἱ δογματικές μας διαφορές μέ τοὺς Λατίνους εἶναι λίγες καὶ ἐπουσιώδεις ἢ ἀκόμη καὶ ἀνύπαρκτες.

112 Ἱ. Κοτσώνη, *Ἡ κανονικὴ ἄποψις περὶ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἑτεροδόξων*, § 15, σελ. 83.

113 Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *ἐνθ'* ἀνωτ. σελ. 433-435.

Τό 1253 ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλε στήν Ρώμη δύο Ὁρθοδόξους ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι ἀναγνώρισαν «τό παπικό πρωτεῖο, τό μνημόσυνο τοῦ πάπα καί τό ἔκκλητον»¹¹⁴, πράξη πού στήν συνέχεια ἀποδοκιμάσθηκε.

Ἀλλά καί οἱ θεολογικές θέσεις τοῦ Ὁρθοδόξου ἐπισκόπου Κοτρώνης Νικολάου «εἶχαν ὡς βάση τους τήν συμφωνία Ἑλλήνων καί Λατίνων στό δόγμα περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος»¹¹⁵. Τό 1263 ὁ λατινόφωνος Νικόλαος, ὡς ἀρχηγός Ὁρθόδοξης πρεσβείας τοῦ αὐτοκράτορος, προσκόμισε στόν πάπα Οὐρβανό μία θεολογικά ἀπαράδεκτη ἐπιστολή, στήν ὁποία ὑποστηριζόταν ὅτι ὑπῆρχε πλήρης συμφωνία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, καθὼς οἱ διαφορές τους εἶναι φαινομενικές, ἐνῶ ἀναγνωρίζοταν τό παπικό πρωτεῖο¹¹⁶.

Ὁ Ἀνδριανουπόλεως Θεόκτιστος, ὁ Κυζίκου Θεόδωρος καί ὁ Νικαίας Θεοφάνης ἀποδέχονταν ἐπίσης «τίς λατινικές δογματικές καί λειτουργικές καινοτομίες», καθὼς ἦταν «πεπεισμένοι γιά τήν ὀρθότητα τῶν ὁσων πρέσβευε ἡ Ρώμη»¹¹⁷.

Λίγο πρίν τήν ἔνωση τῆς Λυών λατινόφωνες κληρικοί, μέ πλέον ἐπιφανεῖς τοῦς Κωνσταντίνο

114 Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος β΄, σελ. 588.

115 Χρ. Ἀραμπατζῆ, *Ἡ Σύνοδος τῆς Λυών*, σελ. 80, ὑποσημείωσις 34.

116 Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 78-80.

117 Χρ. Ἀραμπατζῆ, *Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ Ρώμη κατά τόν 15^ο αἰῶνα*, σελ. 135-136.

Μελιτινιώτη καί Γεώργιο Μετοχίτη, συνέταξαν γιά λογαριασμό τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ “*Τόμο Πίστεως*”¹¹⁸, στὸν ὁποῖο ὑποστηριζόταν ἡ ἔνωση μέ τοὺς Λατίνους, καθόσον δέν ὑπάρχουν σημαντικές διαφορές¹¹⁹.

Στά πλαίσια δέ τῆς ἐνωτικῆς πολιτικῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἦταν καί ἡ ἐνθάρρυνση τῶν συμπροσευχῶν. Καθὼς διηγεῖται ὁ Παχυμέρης, οἱ παπικοί κληρικοί συμμετεῖχαν στίς ἀκολουθίες καί τὴν Θεία Λειτουργία¹²⁰. Ἀκόμη καί ὅταν λειτουργοῦσε ὁ Ὁμολογητὴς Ἰωσήφ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος δέν ἀποδέχθηκε τὴν ἔνωση τῆς Λυών, οἱ λατῖνοι κληρικοί εἰσέρχοντο στὰ ἄδυτα τοῦ ναοῦ καί διάβαζαν τίς μυστικές εὐχές μαζί μέ τοὺς Ὁρθοδόξους ἀρχιερεῖς¹²¹.

Ἡ ἔστω πρόσκαιρη ἀποδοχή τῆς ἐνώσεως τῆς Λυών ἀπὸ εἰκοσιέξι μητροπολίτες καί ἐννέα ἀρχιεπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τοὺς ἐπισκόπους τῆς δικαιοδοσίας τους¹²², ἀπὸ τίς Ἐκκλησίες τῆς Βουλγαρίας καί τῆς Σερβίας¹²³, καθὼς καί ἀπὸ δεκάδες κληρικούς καί ἀξιωματούχους τῆς

118 Γ. Παχυμέρη, *Μιχαήλ Παλαιολόγος*, βιβλίον ε΄, κεφ. ιδ΄, P.G.143, 832A.

119 Χρ. Ἀραμπατζῆ, *Ἡ Σύνοδος τῆς Λυών*, σελ. 164-165.

120 Γ. Παχυμέρη, *Μιχαήλ Παλαιολόγος*, κεφ. η΄, P.G.143, 812B -813A.

121 Ἐνθ’ ἄνωτ. κεφ. ια΄, P.G.143, 824A.

122 Χρ. Ἀραμπατζῆ, *Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ Ρώμη κατὰ τὸν ιγ’ αἰῶνα*, σελ. 86.

123 Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, § 23, σελ. 387.

άγιας Σοφίας¹²⁴ αποδεικνύει μάλλον τήν ύπαρξη καί αρκετών άλλων λατινοφρόνων κληρικών κατ' ἐκείνη τήν ἐποχή.

8. Ὁ ἅγιος Μᾶρκος καί ἡ ἔνωση τῆς Φλωρεντίας

Παρά τήν ύπαρξη καί τήν δράση τῶν Ἑνωτικῶν καί Λατινοφρόνων, τόσο οἱ Ἀγιορεῖτες Ὅσιομάρτυρες καί Ὁμολογητές ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅσο καί ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός καί οἱ ὁμόφρονές του δύο αἰῶνες ἀργότερα δέν διέκοψαν τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία μαζί τους, παρά μόνο κατά τίς ψευδενώσεις τῆς Λυών καί τῆς Φλωρεντίας. Ἡ ἀντίδραση αὐτή τῶν Πατέρων ἀφαιρεῖ προφανῶς ἀπό τοὺς ζηλωτές τό δικαίωμα νά τοὺς ἐπικαλοῦνται καί νά τοὺς ἔχουν ὡς ὑπόδειγμά τους.

Πράγματι, καί κατά τό 1438 ἡ ἐνωτική Σύνοδος Ὁρθοδόξων - Λατίνων στήν Φερράρα τῆς Ἰταλίας προετοιμαζόταν μέ ἀπαράδεκτες προϋποθέσεις. Τήν ἀποτυχία τῆς ἐνωτικῆς αὐτῆς Συνόδου διέβλεπε καί ὁ διδάσκαλος τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος¹²⁵.

Ὁ ἱερός Βρυέννιος διαβλέποντας καί παλαιότερα, τό 1419, ὅτι προετοιμαζόταν ἔνωση μέ τοὺς Λατί-

124 Χρ. Ἀραμπατζῆ, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 109.

125 Sylvestre Syropoylos, *Les Memoires*, τμῆμα β', κεφ. ιη', σελ. 120.

νους, χωρίς νά αποβάλλουν τό filioque καί τίς ὑπολοιπες κακοδοξίες τους, εἶχε κατακρίνει δοριμύτατα τόν “οἰκουμενιστικό” αὐτό τρόπο ἐνώσεως καί ὅσους τόν προωθοῦσαν¹²⁶.

Ἀλλά καί δέκα περίπου ἔτη νωρίτερα ὁ ἱερός Βρυένιος εἶχε ἐπίσης ἀντιδράσει σθεναρά καί σέ ἄλλη μία “οἰκουμενιστικοῦ” τύπου ἔνωση πού προωθοῦσε ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ τήν ὑποταγμένη ἐπὶ δύο αἰῶνες στούς Λατίνους Ἐκκλησία τῆς Κύπρου.

Σέ εἰδική μάλιστα μελέτη πού ἐξεφώνησε πρὸς τὴν ἱερά Σύνοδο -χωρίς βέβαια νά διαπράξει κάποια ἀποτείχιση- ἐπέκρινε ὅσους προσπαθοῦσαν παράλογα νά δικαιολογήσουν τοὺς ἀμετανοήτους καί ἐκτός Ἐκκλησίας εὗρισκομένους Κυπρίους, ἐπιθυμώντας συμβιβαστική ἔνωση μαζί τους¹²⁷.

Ἀλλά καί ὁ ἅγιος Μάρκος καταδέχθηκε νά συμμετάσχει στὴν Ἐνωτική Σύνοδο τῆς Ἰταλίας, παρὰ τό ὅτι πολλοὶ Ὁρθόδοξοι ἀπέκρουαν τὴν συμμετοχή σ’ αὐτήν, ἐπειδὴ διέβλεπαν τόν κίνδυνο ἐνώσεως μέ τοὺς Λατίνους, χωρίς οἱ τελευταῖοι νά αποβάλλουν τίς κακοδοξίες τους.

Σέ κοινές μάλιστα συνεδρίες τῶν ἐπισημοτέρων κληρικῶν καί πολιτικῶν τῆς ἐπικρατείας τό 1436 ὑποστηρίχθηκε καί ἡ συμβατική ἔνωση, δηλαδή ἡ

126 *Τά εὐρεθέντα, Λόγος συμβουλευτικός...*, τόμος α΄, σελ. 400-410.

127 *Τά εὐρεθέντα, Μελέτη περὶ τῆς τῶν Κυπρίων...*, τόμος β΄, σελ. 23-24.

κατ' οικονομία αναγνώριση τῶν αἱρέσεων τῆς Ρώμης, χωρίς ὅμως ὑποχρεωτικό χαρακτήρα γιά τήν Ὁρθοδοξία¹²⁸.

Οἱ Ἁγιορεῖτες ἐπίσης ἀρνήθηκαν νά παράσχουν οὐσιαστική βοήθεια¹²⁹ στήν Ὁρθόδοξη ἀντιπροσωπεία, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ φρόντιζε νά ἀποκλείει ἀπό τήν Ἐνωτική Σύνοδο τήν συμμετοχή τῶν σφοδρῶν ἐχθρῶν τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν¹³⁰. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπειτα ἀπό ἀπαίτηση τοῦ παπικοῦ ἀντιπροσώπου ἔπεισε ἐπίσης τοὺς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς νά μή φαίνεται στά «γράμματά» τους πρὸς τοὺς τοποτηρητές τους ὅτι ἀπαιτοῦν ἀπό αὐτοὺς νά ἀποδεχθοῦν μία ἔνωση σύμφωνη μέ «*τίς παραδόσεις τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας*»¹³¹, ἀλλὰ ἀντιθέτως ὁποιαδήποτε μορφή ἐνώσεως θά ἀποφασιζόταν στήν Ἐνωτική Σύνοδο.

Τέλος ὁ ἄστατος Κωνσταντινουπόλεως Ἰωσήφ δέν ἔκανε καμία σχετική προετοιμασία μέ τοὺς ἐπισκόπους του καί ἀπειλοῦσε μέ σφοδρότητα, ὅσους δέν ἤθελαν νά τόν ἀκολουθήσουν στήν Ἰταλία¹³².

Ὁ ἅγιος Μᾶρκος λοιπόν ἀναχώρησε γιά τήν Ἰταλία τόσο μέ τόν «προδιεφθαρμένο»¹³³ πατριάρχη, ὅσο καί

128 *Θ.Η.Ε.*, τόμος 4, στήλη 277.

129 Ν. Βασιλειάδης, *Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός...*, σελ. 61.

130 Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου, *Ὁρθόδοξος Ἑλλάς*, σελ. 92-93.

131 Sylvestre Syropoulos, *Les Memoires*, τμῆμα γ', κεφ. ε'-στ', σελ. 166.

132 Ἐνθ' ἄνωτ. τμῆμα γ', κεφ. κβ', κστ', σελ. 182-186.

133 Ἀγίου Μάρκου Ἐφέσου, *Ἐκθεσις...*, Ρ.Ο.17, 448.

μέ τους υπολοίπους λατινόφρονες καί φιλενωτικούς κληρικούς.

Μεταξύ τῶν λατινοφρόνων ἐπισκόπων ἦταν ὁ Ρωσίας Ἰσίδωρος, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε τήν συμφωνία Ὁρθοδόξων - Λατίνων στό δόγμα περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹³⁴. Οἱ Μυτιλήνης Δωρόθεος καί Λακεδαιμονίας Μεθόδιος ἀρνοῦντο ἐπίσης κατηγορηματικά ὅτι οἱ Λατῖνοι εἶναι αἵρετικοί¹³⁵. Οἱ Φιλενωτικοί ὑποστήριζαν ἀκόμη ὅτι ἡ μεταξύ μας διαφορά εἶναι «μικρή» καί θεωροῦσαν μάλιστα τοὺς ἁγίους Πατέρες πού εἶχαν συγγράψει κατὰ τῶν λατινικῶν κακοδοξιῶν «*σχισματικούς*», ὑποστηρικτές δηλαδή τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως, καί δέν ἀποδέχονταν τὰ συγγράμματά τους¹³⁶.

Ὁ ἅγιος Μάρκος διέκοψε τήν κοινωνία μέ τοὺς Λατινόφρονες μόνο μετά τήν ἔνωση τῆς Φλωρεντίας¹³⁷, γεγονός πού, ἐπαναλαμβάνουμε, δικαιώνει τήν δική μας στάση καί ὄχι τῶν ζηλωτῶν.

Εἶναι ἐπίσης σημαντικό ὅτι ὁ ἅγιος Μάρκος συνηγορεῖ καί μέ τήν ἄποψή μας περί διαφορᾶς μεταξύ ἐπίσημης καί σποραδικῆς διακηρύξεως κάποιας αἵρέσεως. Στήν Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας ὁ Ἅγιος ζήτησε ἀπό τοὺς Λατίνους νά ἀφαιρέσουν τήν προσθήκη τοῦ *filioque* ἀπό τό Σύμβολο τῆς Πίστεως, προκει-

134 Sylvestre Syropoylos, ἔνθ' ἄνωτ. τμῆμα ν', κεφ. λα', σελ. 418.

135 Ἐνθ' ἄνωτ. τμῆμα θ', κεφ. ι', σελ. 444.

136 Ἐνθ' ἄνωτ. κεφ. ι' - ιγ', σελ. 444-448.

137 *Απολογία...*, P.G.160, 537A.

μένου νά ένωθοῦν μέ τοὺς Ὅρθοδόξους. Τό ὅτι ἴσως, ἔλεγε ὁ Ἅγιος, θά παρέμεναν κάποιοι στήν Δύση νά ἀσπάζονται τήν συγκεκριμένη κακοδοξία, αὐτό δέν θά ἔβλαπτε τήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου θά εἶχε τήν δύναμη νά ἐξαφανίσει τήν κακοδοξία αὐτή¹³⁸.

9. Ἡ στάση τῶν Πατέρων στό δεύτερο μισό τῆς δεύτερης χιλιετίας

Ἀλλά καί οἱ μεγάλοι Πατέρες πού ἔζησαν τοὺς ἐπομένους αἰῶνες, ὅπως οἱ Μακάριος ὁ Πάτριος, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, δέν φαίνεται νά διέκοψαν ποτέ τήν κοινωνία μέ ὅσους κληρικούς διεκήρυτταν κακόδοξες ἀπόψεις ἢ κοινωνοῦσαν ἐκκλησιαστικά μέ ἑτεροδόξους, ἀναγνωρίζοντας ἔμμεσα ἢ ἄμεσα αὐτούς καί τά μυστήριά τους.

Πράγματι, πλῆθος μαρτυριῶν φανερόνουν ὅτι συνέβαιναν καί τότε -ὅπως καί παλαιότερα- σποραδικές μεταδόσεις τῆς Θείας Εὐχαριστίας στοὺς ἑτεροδόξους, καθώς καί συνιερουργίες καί συμπροσευχές Ὅρθοδόξων καί ἑτεροδόξων κατά τήν τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων καί ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν¹³⁹.

138 Sylvestre Syropoylos, ἔνθ' ἄνωτ. τμῆμα η', κεφ. λστ', σελ. 422-424.

139 Ἱ. Κοτσώνη, *Ἡ κανονική ἄποψις περί τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἑτεροδόξων*, § 17, σελ. 98, § 29, σελ. 243, Ἱ. Κο-

Ἰδιαίτερα ἀπογοπευτικό φαινόμενο τοῦ ἱζ' αἰῶνος ἦταν ἡ ἄδεια ποῦ ἔδιναν Ὁρθόδοξοι μητροπολίτες στοὺς λατίνους Ἰησουῖτες καὶ Καπουτσίνους νά κηρύττουν στοὺς Ὁρθόδοξους ναοὺς, νά κατηχοῦν καὶ νά ἐξομολογοῦν τοὺς Ὁρθοδόξους κληρικούς, τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς πιστοὺς¹⁴⁰. Στοὺς «*όσιους*» αὐτοὺς «*ἄνδρες*»¹⁴¹, ὅπως οἱ μητροπολίτες ἀποκαλοῦσαν τοὺς Καπουτσίνους, ἐξομολογοῦντο μερικὲς φορές καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μητροπολίτες.

Σέ σύγγραμμα ἐπίσης ποῦ ἐκδόθηκε μέ ἔγκριση τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τό 1833 ὑποστηριζόταν ὅτι σωτηρία ὑπάρχει ἀκόμη καὶ στοὺς ἑτεροθρήσκους, μέ ἀποτέλεσμα ἡ κακοδοξία αὐτή νά διακηρύττεται στήν συνέχεια καὶ ἀπό τοὺς ἐπισκόπους¹⁴².

Χαρακτηριστικό τέλος εἶναι καὶ τό παράπονο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου γιά τήν ἀθέτηση πολλῶν ἱερῶν Παράδόσεων· σήμερα, ἔλεγε, εἶναι τόσο συχνό τό φαινόμενο τῆς Σιμωνίας, σάν νά πρόκειται γιά ἀρετή καὶ ὄχι γιά θεοστυγή αἵρεση¹⁴³.

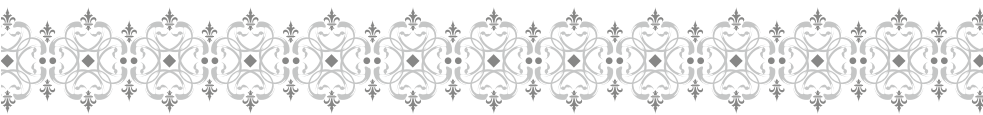
τσώνη, Ἡ ἀπό κανονικῆς ἀπόψεως ἀξία τῆς μυστηριακῆς ἐπικοινωνίας Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν ἐπὶ Λατινοκρατίας καὶ Ἐνετοκρατίας, σελ. 4-8, Σ. Μπιλάλη, Ὁρθοδοξία καὶ Παπισμός, τόμος β', σελ. 367.

140 Χ. Γιανναρά, *Ὁρθοδοξία καὶ Δύση*, σελ. 97.

141 Θεοδωρήτου μοναχοῦ, *Ἡ εὐχαριστιακὴ συμμετοχὴ ἐν ἀγίῳ Ὁρει*, σελ. 36-37.

142 *Τό ἄθεον δόγμα τοῦ Οἰκουμενισμοῦ*, σελ. 173.

143 *Πηδάλιον*, σημείωσις στ', σελ. 696, σελ. 238.

Σεβασμιώτατε,
Σεβαστοί Πατέρες καί αγαπητοί ἄδελφοί

Ἡ διδασκαλία καί τό παράδειγμα τῶν ἁγίων Πατέρων πού ἀναφέραμε μᾶς καθοδηγεῖ στό νά εἴμαστε πάρα πολύ προσεκτικοί στό ζήτημα τῆς διακοπῆς τῆς κοινωνίας μέ τούς ἐκκλησιαστικῶς προϊσταμένους μας, καί μάλιστα σήμερα πού δέν κηρύσσεται ἐπίσημα καμία αἵρεση.

Εἰδικότερα ἐμεῖς πού ἔχουμε βιώσει τό τεράστιο πρόβλημα μέ τίς ἀρκετές ἀλληλοσπαρασσόμενες Ἐκκλησίες τῶν Γ.Ο.Χ., θά πρέπει νά εἴμαστε γιά ἓνα ἐπιπλέον λόγο περισσότερο ἐπιφυλακτικοί σέ κάθε εἶδους ἀπόσχιση.

Ἄς ἔχουμε λοιπόν πάντοτε στό μυαλό μας τήν συμβουλή τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου: Ἐάν κάποιος ἐπίσκοπος «πράττει παράλογόν τι ἢ μᾶς ἐμποδίζει ἀπό τοῦ νά κάμνωμεν κανέν ἔργον θεάρεστον, ἡμεῖς, ἅς μή παύσωμεν παρακαλοῦντες καί δεόμενοι, ἕως οὔ νά τόν καταπείσωμεν εἰς τό νά γίνη ἐκεῖνο τό θέλημα τοῦ Θεοῦ... διὰ νά λείπουν μακράν ἀπό ἡμᾶς τά σκάνδαλα, αἱ ταραχαί, τά σχίσματα, αἱ διαιρέσεις· διότι αὐτά εἶναι ἀφανιστικά τῶν ψυχῶν μας»¹⁴⁴.

144 *Περί τῆς συνεχοῦς Μεταλήψεως...*, σελ. 117.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε.

ΑΒΕΡΩΦ 2 Τ.Κ. 104 33, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 2105238305, FAX: 2105238959

info@stamoulis.gr, www.stamoulis.gr

